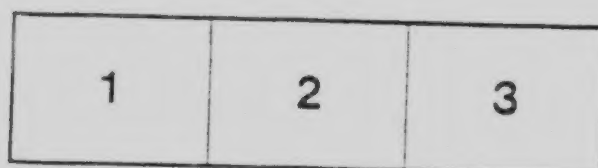
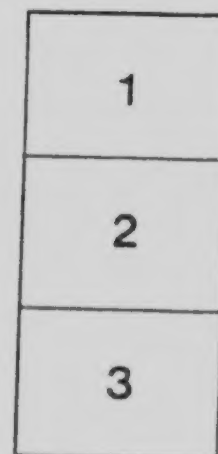
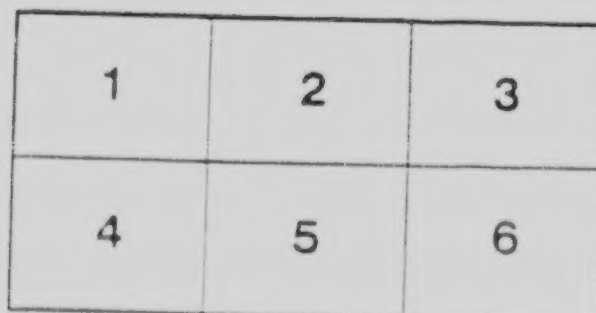

1
2
3

1
2
3

1
2
3
4
5
6

КОНЕЦЬ

„Тітаніка"

Правдивий, зворушаючий опис найбільшої морської катастрофи, про те, як більше як тисяч пять сот людий в нїй згинуло і як другі ратували ся.

З 7. ілюстрациями.

Зладив

П. Б.

- Друге доповнене видане. -

Цїна 40 ц.

ВІННІПЕҐ (КАНАДА)
Ruthenian Book Store
850 Main Str. Winnipeg, Man.

Що ви читаєте?

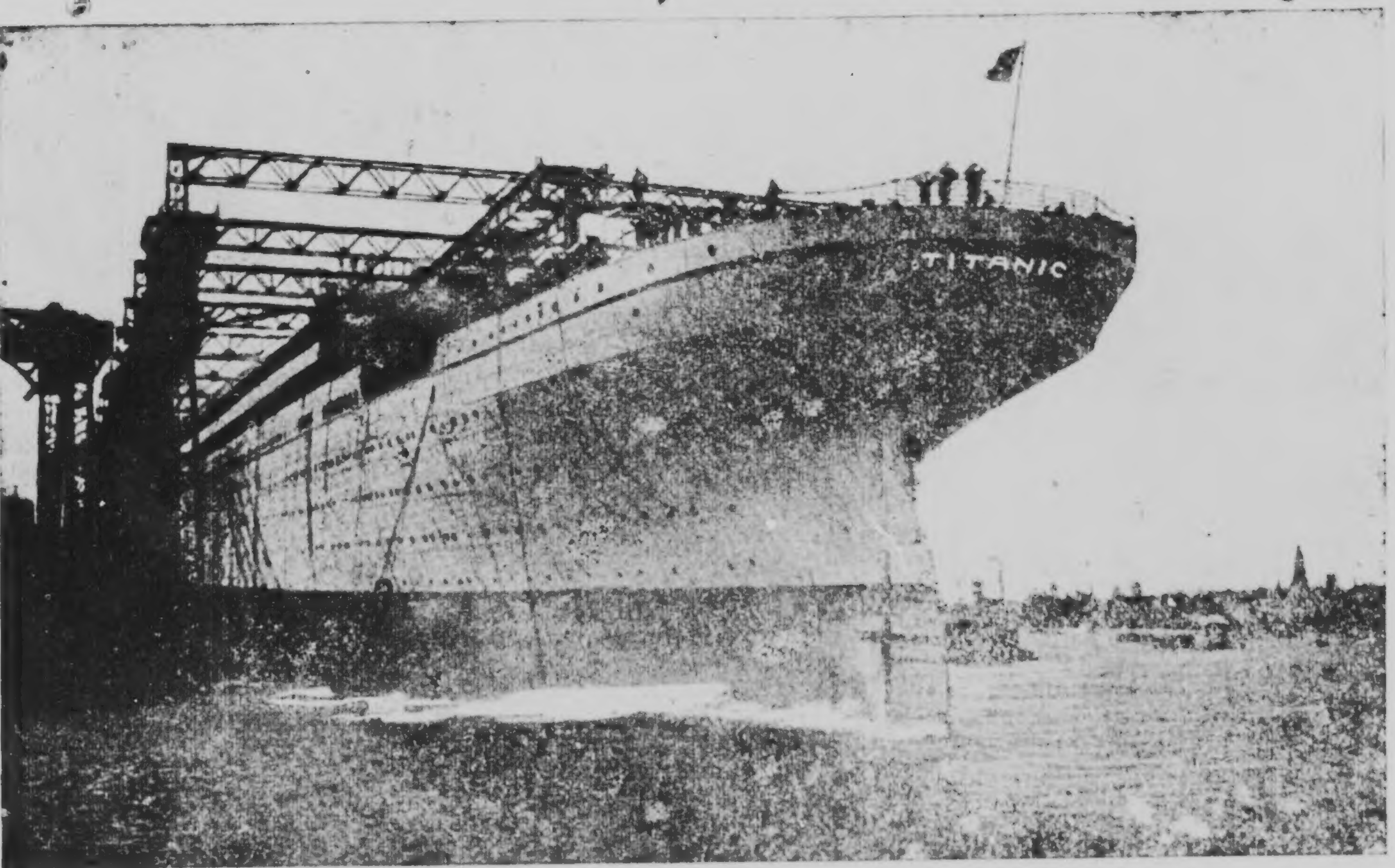
Великим скарбом для чоловіка є добра книжка!

Такі користні книжки дістанете за попереднім надісланем гроший в **РУСКІЙ КНИГАРНИ у ВІННІПЕҐУ 850 Main Str.** — Власні виданя є слідуючі:

РУСЬКО-АНҐЛІЙСЬКИЙ ЛИСТОВНИК, або наука писаня листів, взори руських і анґлійских листів у всяких случаях житя потрібних, як також взори листів бізнесових, упімнень, просьб і т. п. 288 сторін друку лише . . . . 75 ц.

Провідник, практичний самоучок до науки анґлійської мови без помочи учителя зі словарцем	1·50	„
Товариш-анґлійський переводчик	60	„
Ґеновефа повість з старих часів	30	„
Слово правди, написане сьвященником Петровом	15	„
Про чуда сьвятих Дамазія і Панкрація, або памятка в старокраєвих відпустів	10	„
Правовірний Католик	10	„
Христос охотно приймає грішника	10	„
Без Бога на сьвіті	25	„
Важнійші права Канади, або наші Канадийські параґрафи	35	„
Підстава Христіяньскої віри	25	„
Вірність пастирска Ісуса Христа	05	„
Оборона віри, або пояснене чому і як маємо вірити в Бога	25	„
Фармазони, або як то 30 господарів записали ся чортови і як дуже забогатіли	25	„
Оповіданя для дітий. Гарна книжочка в образками	25	„
Казки про Жидів	10	„
Рицар і смерть	05	„
Нові пісні з старим кінцем, друге допов. видане .	25	„
Робітничі пісні, про долю канадийских робітників	25	„
Лист Шинкара до чорта і листи в пекла	15	„
Розмова Поляка з Русином	15	„
Воскресене Лазаря	30	„
Сім мудрців	25	„
О терпеливій Єлені	20	„
Найновійше чудо в Ченстохові о мордерстві ксьондза	15	„
Канадийскі оповіданя	15	„
Істория о гарній Маґелоні	25	„
Коротка Істория церкви	25	„

Корабель-велит „Тітанік“, що в своїй першій подорожи згинув від ледяних криг.

КОНЕЦЬ

„ТІТАНЇКА"

Правдивий, зворушаючий опис найбільшої морської катастрофи, про те, як більше як тисяч пять сот людий в нїй згинуло і як другі ратували ся.

З 7. ілюстрациями.

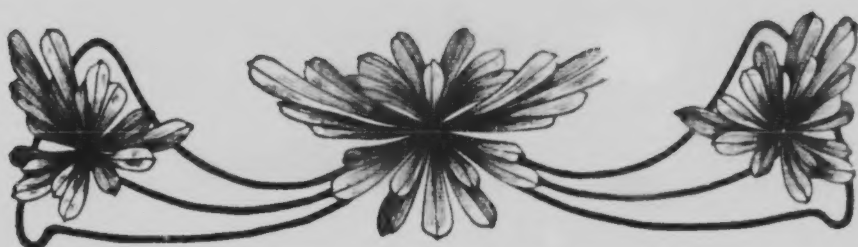
Зладив

П. Б.

ВІННІПЕГ (КАНАДА)
Ruthenian Book Store
850 Main Str. Winnipeg, Main.

З друкарні Я. Оренштайна (Кисілевский) в Коломиї.

Сьвято в Ситемпт'он*).

День 10. цьвітня 1912 був в Ситемпт'он для многих сьяточним днем. Найбільший корабель сьвіта „Тітанік“ перший раз ішов в дорогу. Анґлійське товариство Віте Стар-Лінія, що належить до найбільших перевозових товариств сьвіта, казало вибудувати той корабель, аби принайменче на короткий час, перевисшити такі самі товариства німецькі. Віте Стар-Лінія хотіла мати не лише найбільший на сьвіті корабель, але він повинен був бути послідним словом виставности і техніки, а до того мав помочи томуж товариствови звести конкуренцийну борбу з його соперницею Кунард-Лінією о „сину стяжку“, нагороду за найбільшу скорість, Кунард-Лінія мала іменно рекорд за їзду до Ню-Йорку в 5 днях, 11 годинах і 37 мінутах; той рекорд мав бути побитий, а іменно першою їздою гордого „Тітаніка“.

Аби зрозуміти амбіцию Віте Стар-Лінії, треба знати, що тут ходило не лише о буденну конкурен-

---

*) Ситемт'он, анґлійське автономне місто, столиця ґрафства Гамшір, є визначним містом морської торговлї, при чім є одним з найстарших анґлійських міст, бо істнує від VII. в. по Хр.

цию, тут ішло о горячу борбу, в якій грали ролю грубі мілїони і всесьвітна слава. А що Віте Стар-Лїнія в двох других нїмецьких товариствах і Кунард-Лїнії мала поважних конкурентів, може показати слїдуюча табличка перевезених в 1910 р. тими товариствами людий:

Назва товариства перевозового.	З півн. Европи			З серед. моря		
	I. кл.	II. кл.	Покл.	I. кл.	II. кл.	Покл.
Гамбург-Америка Лїнія	12490	24603	97531	1140	1770	16492
Півн.-нім. Льойд	16284	23289	78995	3542	6192	32522
Кунард-Лїнія	16656	17938	42443	915	3369	40869
Віте Стар-Лїнія	14862	11983	39358	803	1563	11219

Тож можемо собі представити, що перший виїзд „Тітаніка“ для підприємства, що його будувало для Віте Стар-Лїнії і для міста Ситемптон головно, відки походила служба корабельна, де майже кожда родина мала свого рідного або знакомого на корабли, був днем сьвяточним. А корабель сам був незвичайним витвором людської працї, з чого весь сьвіт культурний гордим міг бути. Се була плаваюча, з непонятою впрост виставностию, гостинниця. Число пасажирів враз з залогою довго держано в тайнї, бо дирекция Віте Стар-Лїнії в своїм інтересї обнижувала то число можливо найбільше, аби в той спосіб й обнизити величину нещастя. Але 2300 до 2400 людий було в кождім разї на покладї,

як гордий корабель пускав ся в першу, що і по-слідною мала бути — дорогу.

„Тітанік“ перевисшав братний корабель „Олімпік“, що до того часу найбільшим був кораблем сьвіта, головно из виставности о много. Він був в повнім значінню слова плаваючим люксусовим го-телем, земським раєм для американських мілїоне-рів, котрі і ту нагоду, першої їзди чудового корабля використали, аби з їх зимового побуту в Пари-

жі або на Ривієрі ним до дому з того боку океану повернути. [illegible] їх на кораблі. В однім з девяти, разом понад 20 метрів високих [illegible], мали [illegible] сирали „[illegible] зівйи долярів“ продавали ювілерські і тим подібні дорогоцінности; мали на кораблі велику салю до танців, театр, тор до їзди кульочками, басен до [illegible] можна було [illegible] були [illegible]

точкою виставности корабля одначе був город на горіннім покладі, засаджений рідкими, тропічними ростинами, буйними цьвітами і деревами до прикрас. Город вправді не був ще цілковито уряджений, але то дасть ся виправдати вчасною порою року.

Цілі поверхи були уряджені для міліонерів, що находили ся в послюбній подорожи. Реставрациї, каварні і елєґантно умебльовані салї для принять були розсїяні понад покладом. Підчас виїзду „Тітаніка“ сотки людий вправляло в ґімнастичній салї. На покладї їздили женщини верхом на верблюдах, а на другій сторонї уживали колеса до

їзди, підчас коли на площи для забав в тенніс (забава пилкою) відбували ся горячі гри в заклад. Много пасажирів вдоволяло ся огляданем кольосальних машини. Корабель був асекурований на 20 міліонів, але в дійсности коштував далеко більше.

Корабель мав також найновійший телеграф без дроту, т. зв. апарат Марконього. Він ділає

теоретично на 300 морських миль, в практиці однак можна ним подавати телеграфічні вісти на 500 миль і то в день, бо в ночи сягає він два рази стільки.

„Тітанік“ мав довжини 290 метрів а ширини 30 метрів. Отже перевисшав тим способом велитів-кораблї „Мавретанія“ і „Люзітанія“ Кунард-Лінії, що ще в 1911 р. були Ґолїятами моря. „Тітанік“ міг при повнім обсадженю перевезти через море 3150 людии. 750 пасажирів 1., 500 2., а 1100 3. кляси, а до того залоги 800 людий. Кошта подорожи на „Тітаніку„ були між 17400 а 155 марок. Послїдна ціна була належитостию за їзду 3-тою клясою, перша для властителя власних убікаций, що складали ся з двох кімнат до спаня з ґардеробами, кімнати мешкальної, двох сальонів, купелї, кімнати для слуг і власного покладу для проходів. При величезних розмірах і безпримірній виставности з якою „Тітанік“ був вибудуваний, були й кошта удержаня його в русї, на вугле, запаси живности і т. п. незвичайно високі. Не бракувало фахових людий, котрі були думки, що той великан-корабель при таких кольосальних видатках на жаден спосіб не буде оплачувати ся. Тому й дивили ся на „Тітанік“ і на його старий братний корабель „Олімпік“ радше як на символ здібности англійського корабельного промислу і здавна здобутя старої переваги англійського мореплавства над німецькими поспішними кораблями. Підчас короткої дороги „Тітаніка“ з Сотгемптон до Ню-Йорку, або назад, мав він що-до живности зужити: 75.000 фунтів мяса, 33.000 свіжих ядць, 25.000 фунтів дробу, 40 тон*) картофлї, 7.000 літрів молока,

*) Тона виносить 1000 кг.

5 тон цукру, 1000 тон чаю 250 барил муки, 10.00[illegible] фунтів ярин, 12.000 фляшок мінеральних вод, 15.0[illegible] фл. пива, 1.000 фл. вина. А посуда до їзди, забра[illegible] на корабель склала ся з 25.000 штук порцелян[illegible] 7.000 шклянок, 25.000 штук срібних ножів ложо[illegible] і вилок і 21.000 тарілок і подібного начиня. Аб[illegible] удержати в руcї то плаваюче місто, працювал[illegible] коло печі і котла постійно 300 людий, а було 2[illegible] [illegible] і печий. З оправданою гордостю [illegible] надіяти ся, що „Тітан[illegible]" буде гор[illegible] [illegible]ти ся принаймене рік, як найбільший кора[illegible] [illegible]. Потому [illegible] мусїв був [illegible] ся у-ступити славу новому, в будові ще находячому ся нїмецькому кораблеви „Імператорови", що його власне будує „Гамбург-Америка-Лінїя", а який правдоподібно в цвітни або маю 1913 р. буде [illegible] до дороги. Що до величини, „Імператор" [illegible] перевисшати „Тітанїка", бо коли „Тітанїк" [illegible] обємом витискав 46.328 тон води, то „Імпе-ратор" — [illegible] скільки до тепер звісно з плянів, — має витискати кругло 50.000 тон води.

Поданий нами опис „Тітанїка" робить зрозумілою ту гордість, яку відчував весь Саутгемптон [illegible] великан корабель опускав якір, в свою першу подорож на море. Але вже при виїздї з пристан[illegible] лучив ся особливий випадок. „Тітанїк" з такою силою тягнув за собою воду, що сім запор приниятого недалеко на якорі корабля „Ню-Йорк" зломило ся, а його самого погнала вода в сторону „Тітанїка". Без сумнїву було би прийшло до нещасливого зудареня, як би не скора поміч помічних кораблів. Забобонні люди вважали той випа[illegible] [illegible] нещасливий знак. Цїкавим є і то, що населене Саутгемптон, відносило ся до „Тітанїка" з я-

якимсь вешеним, забобонним недовірем. Памятний страйк корабельних робітників в Англії 1911 року спровадив в їх ради велику нужду, і тому вони мусїли брати ся до якого будь зарібку. Але мимо того богато з них волло дальше голодувати, чим працювати на „Тітаніку". Коли їх питали про причину того, робітники здвигали лише раменами. Один з теплярів два рази ішов на поклад корабля і два рази вертав ся до дому: не хотів з ним їхати, бо чув страх до нього. Але жінка і діти голодували, пішов він третий раз на корабель і остав ся. Тепер вже не верне до дому, а жінка і діти довічно будуть голодувати. .

Дня 10 цьвітня 1912 р. в середу, виїхав „Тітанік" з благословеньствами всїх тих, котрих доля в який будь спосіб була звязана з долею „Тітаніка". За [illegible] до шість днів мав він стати в Ню-Йорку. Кождий думав, що так буде, і тому нїхто [illegible] „Тітаніка". Але [illegible] инакше. В вечірних часописях [illegible] 15. і ранших [illegible] 16 цьвітня читало ся слїдуючі телеграми: Кап Рес 15 цьвітня (Тел.) Корабель Віте Стар-Лїнії „Тітанік" [illegible] вечером з ледяною горою і телеграфує [illegible] поміч. Пів години по зіткненю по[illegible] корабель [illegible]. [illegible] женщин забрано на ратунко[illegible]. Кораблї „Олімпік" і „Віржинія" [illegible] телеграма „Тітаніка", що [illegible] сейчас [illegible] прийти в поміч.

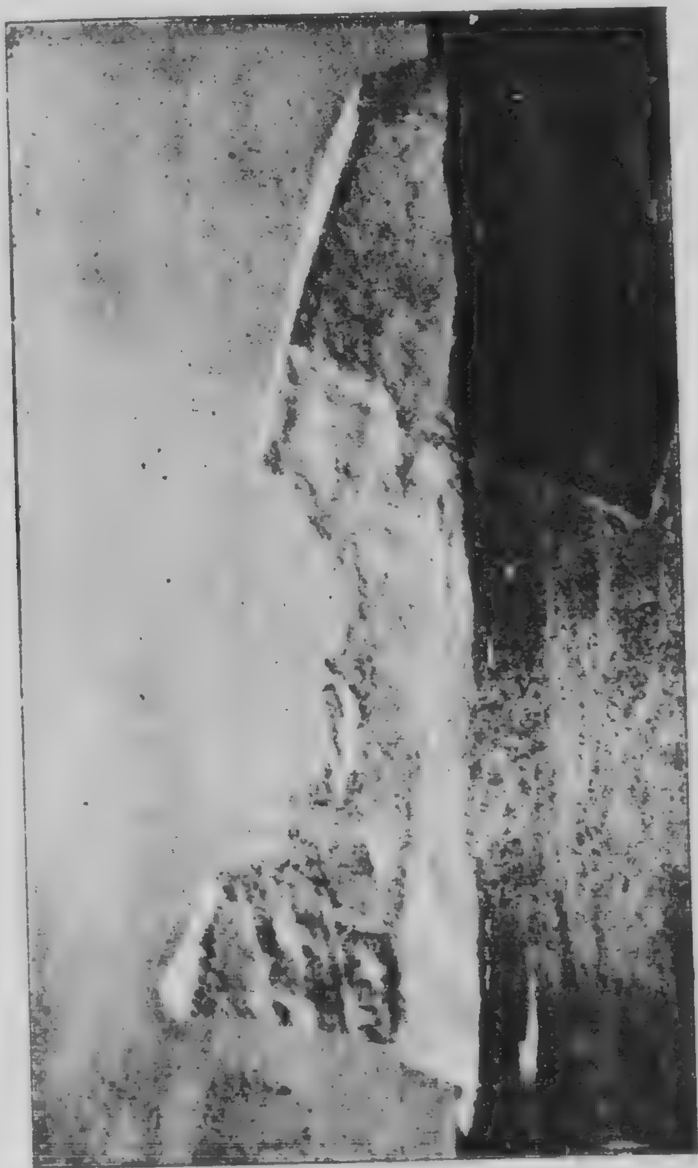
[illegible] скорше прийшла до дирекциї Віте Стар-Лїнії, чим ми її читали в часописях, викликала [illegible] тревогу між членами дирекциї [illegible] котрих один находив ся на кораблї. А [illegible] принесли перестрах і розпуку всїм тим, що мали на кораблї когось з своїх

любих та рідних. Передовсїм Ситемптон весь з
рушив ся. Чи то можливе! Чи може такий чу
твір новітної технїки улячи так скоро знищен
Що властиво стало ся? Довго не було відпов
на се питане. Поволи виринала відповідь, поки
на в ночи з 18 на 19 цьвітня, в Ню-Иорку, в ці
своїй страшній наготї не відкрила ся.

Катастрофа.

На найбільше оживленій дорозї всесьвіт
зносин, на дорозї корабельної їзди межи Европ
а Ню-Иорком, мають кораблї за небезпеку не
ше бурю і мраки, але головно ледяні гори, ко
їм дуже часто можуть грозити. Найбільші лед
гори дають ся подибати на більше їзджених
дах на полудне новофундляндських островів (мі
катастрофи „Тітаніка"), де вони, особливо в м
дуже численно виступають. Такої небезпеки, ст
нути ся з ледяними горами, або ледяними поля
бути замкненим, зовсїм не можна легковажи
особливо, що в таких ледяних околицях панує
же густа мрака. Ледяні гори завдячують свою
яву не морю, але опадам в північних краях. Во
суть частями полярних ледівців, о дуже вели
часто протяглости. Чим більшу силу має такий
ївець, тим дальше втискає ся він на область мо
і може так протягнути ся в море на многі кіл
метри. Як величезними являють ся часто ті леді
виходить з того, що після права специфічного

тару леду, часть находяча ся під водою має, що наименче, пять разів більшу силу як верхна. Буває

і так, що великі ледяні гори осідають на мілинах а такі прим. новофундлендські острови завдячують свій початок осадам гониючих ледівців. В пос-

лїдних роках завважено цїлий ряд ледяних
котрих висота виносила 1000 до 1500 стіп
поверхнею моря. Давнїйше донесеня про та
личезні ледяні маси вважали за пересаджені,
докладні поміри потвердили цїлковито такі
четя. Але не лише висота ледяних гір має
великі розміри, але і що-до їх об'єму вони
лишають ся по заду цїлком поважних остр
Перед кількома роками натрафило кілька кора
що везли емігрантів до Австралії на дорозі
леко „рога доброї надії" на величезну ледяну
су. Вона мала форму латинської букви „J" і
тому незвичайно небезпечною, бо кораблї в д
що мають перед собою дві рівнобіжні ледяні
попали поміж обі части. Довша сторона леду
довготи 60, коротша 20 анґлійських миль.*)
гими двома небезпечними ледївцями була об
чива, 40 миль ширини затока, а коли в той не
сак дістав ся один з кораблїв, пішов разом з л
ми і залогою на дно моря, підчас коли другі
раблї з великим трудом змогли завернути і
плисти на отверте море.

Ледяні гори є часто в найріжнорідній
спосіб порозпукувані, з печерами і всякими
ними розпуклинами. Сонце відбиваючи ся о мі
ни сьвітло заломлюючих поверхний, видає чу
сьвітляні ефекти: у всїх красках веселки ясніє
острии обелїск, підчас коли глубока синява м
в такім місци прекрасно сьвітить. Тисячі пт
використовують часто такого плаваючого вел
на спочинок, оживлюючи своїм криком то ди
явище природи.

*) Анґлійська миля рівнає ся нашим $1^1/_2$ кльм.

Як на морю западе мрака, то моряк в таких небезпечних околицях є зданий цїлковито на орієнтацию що до температури, бо топнїюча солодка вода з ледяних гір задержуючи ся на поверхни моря яко легша від морської, солоної води, і маючи низшу температуру, зраджує близкість ледяних мас. Аби уникнути небезпеченьства, звикли мореплавцї заатлянтийських лінїй до і з Америки на весну аж до лїта зміняти свою дорогу.

До сказаного ще треба додати важну увагу: Було сказано, що через обсервацию температури на поверхнї моря можна пізнати близкість ледяних гір. Се можливе є лише тодї, як є тепло, так, що близькість ледяної маси спричинює незвичайно скоре обнизенє температури не лише води, але і воздуха і його не лише за помочию термометра, але просто чутєм можна завважати. Але коли — відповідно до пори року — панує студінь, а вода показує найнизшу температуру, яку лише може видержати, аби не замерзнути, що власне буває в зимі, тодї зміни температури не зраджують нїчого, тодї треба ледяну гору бачити, аби єї оминути. А коли ще і панує мрака, тодї повинно ся порушати лише цїлком поволи, коли не хоче ся поїхати на певну загибіль. На ту основну осторожність „Тітанік“ одначе не звертав увагу, але в найбільше небезпечних околицях гнав з повною скоростию. Пізнїйше слїдство виказало, що Американець Рієрсон, замешкалий в Філядельфії, кілька годин перед катастрофою, 14. цьвітня по полудни, мав розмову з директором Віте Стар-Лінїї Др. Ісмайом, і зі згляду на те, що показували ся ледівцї, сказав він, що тепер повинно ся їхати поволїйше. Ісмай одначе відповів: „Противно, ми поїдемо скорше,

як тепер“. А капітан в годині нещастя, в окол
де можна було обавляти ся зіткнення з ледяною
рою, бавив ся з директором і другими визнач

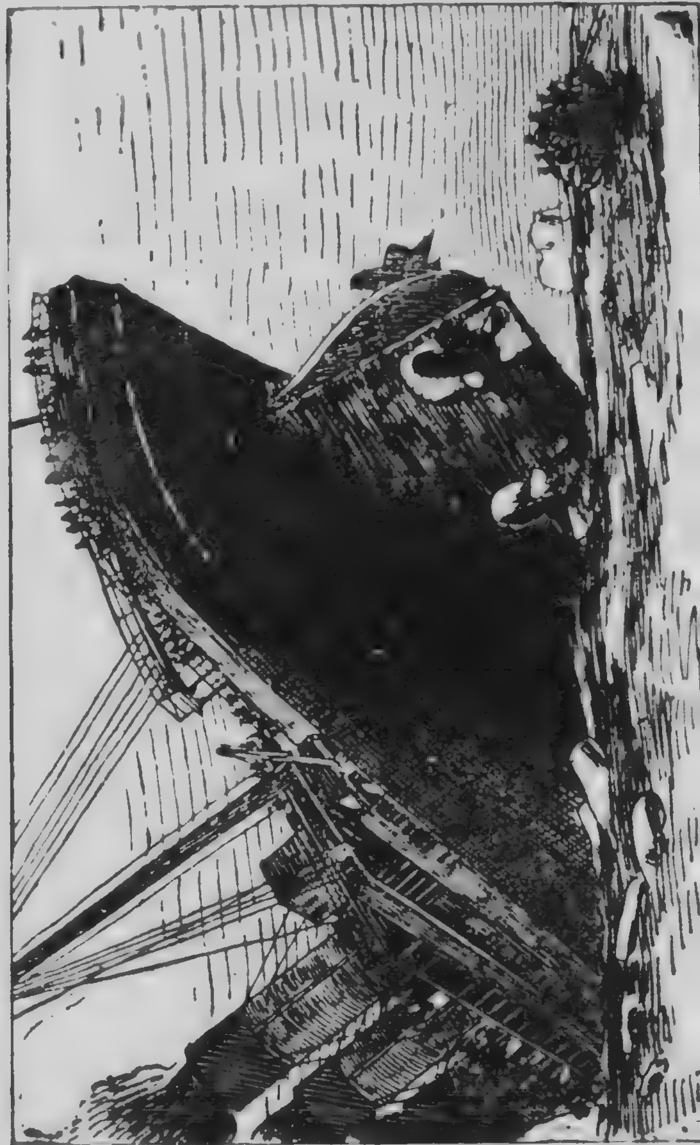

шими пасажирами. При веселім брязку шклян
наступила катастрофа.

Нечисленні — на нещастє — вратувані з „Тітаніка“ по їх прибутю до Ню Йорку були переслухані перед слідчою комісиєю. Само зрозуміле, що зізнаня наочних сьвідків катастрофи противорічать собі, бо при величезних розмірах корабля з його девятьома покладами, кождий був при иншій сцені, і кождий що иншого бачив. Підчас коли одні заперечують, начеби взагалі запанувала яка небудь паніка, і твердять, що всьо відбуло ся в найбільшім порядку, другі оповідають про страшні сцени. Коротко зібравши, катастрофа відбула ся в слідуючий спосіб: „Тітанік“ наїхав на ледяну гору, високу на 50 до 100 стіп. З'ударенє наступило не з переду корабля, лише корабель наїхав гору боком. В той спосіб зістав корабель впродовж цілого бока розбитий і середина долішного покладу стала отвором перед водою. В часї катастрофи гнав „Тітанік“ цілою силою пари. Пасажирів запевнювано, що з кораблем не устроює ся їзди о здобутє нагороди. Мимо того заявляли пасажири, в противенстві до офіцирів, що корабель заєдно гнав з найбільшою скоростию. Того дня, по котрім в ночи наступила катастрофа, доки було ясно, не мало бути видко ніяких ледівців. В ночи воздух був чистий і було зьвіздисто. Рефлектори не сьвітили. Капітана Сміта не було тоді на своїм становищи, як наступило з'ударенє. Відвічальність мав тоді перший офіцир. 15. мінут по зударевю зникла таємнича ледяна гора. Діра від удару була по стороні осаду керми в передній части корабля і творила величезний отвір. Пасажирам сказано було впрост, що кораблеви не грозить ніяке небезпеченьство, бо він мас бути такий, що не потоне. В наслідок того, й не було ніякої паніки.

З'ударенє наступило о 11. год. 15. мінут, пізнійш-

ще покликано пасажирів на поклад і роздано ра
кові пояси. 40. мінут по з'удареню прийшов ро
аби пасажири вскакували до ратункових лодок

сажирів, що поклали ся спати не збудив уда
збудило тяжке сопінє машин. Мущини з між

жирів першої і другої класи зовсїм не пробували ратувати ся. Вони остали, аби подїлити долю з кораблем, і помагали женщинам при вскакуваню до ратункових лодок. Инакше було з пасажирами низших клас, бо тї хотїли силою здобути лодки. Застрілено пів тузїна Італїянцїв, аби охоронити женщин в лодках. „Тітанїк“ затонув 2 години 25 мінут по з'удареню. Кілька мінут, перед затоненем, експльодували парові кітли. Наперед затонула передна часть корабля, решта пірнула комїть головою в глубінь моря. Декілька уратованих мущин скочило з затопаючого корабля в море і в той спосіб уратувало ся. Ратункові лодки з женщинами чекали о милю віддалені від „Тітанїка“, заки він піде на дно моря. Опісля приплили вони на місце нещастя і позабирали тих всїх мущин, що находили ся в водї. О 8. год. рано прибув на місце нещастя корабель „Карпатія“ і всїх уратованих забрав на свій поклад. Чотирох уратованих з розбитого корабля пасажирів вмерло в наслїдок перебутих терпінь, заки „Карпатія“ прибула до Ню-Иорку, другі в страшний спосіб стратили мову. Ще инші зі страху зійшли з розуму, а многих з уратованих зараз по прибутю „Карпатії“ до Ню-Йорку мусїли віддати до шпиталїв, або приватній лїкарській опіцї.

При величезній роли, яку відограла підчас загибелї „Тітанїка“ бездротна телеґрафія, треба тут дещо більше про те сказати. Передовсїм показали ся в сїм випадку розумні зарядженя культурних держав. В р. 1906 відбув ся в Берлїнї, в виду поступаючого розвитку бездротної телеґрафії, міжнародний конґрес в цїли заключеня угоди для бездротного порозуміня на всесьвітнім морю. Тодї прийшло до т. зв. „радіо-телеґрафічної конвенциї“, на підставі котрої, всї стациї бездротного телеґрафу без згляду

на їх систему, на випадок потреби, мають з с
лучити ся. Скоро з одного, в бездротний тел
заосмотреного корабля зазвенять три букви: „
d.“ (анґлїйські слова Come quick danger) по наш
„Приходи скоро, небезпеченьство!“ то на всїх
циях мусить остати всяка комунїкация, аби м
принимати дальші вісти про небезпеченьство. Т
ґрафіст мусить сейчас дати знати капітанови кор
що надійшли ті три зловіщі знаки, а капітан м
сейчас поспішати з помочию туди, звідки його
вають. Най би він не пішов за зазивом, тодї о
його обжалованє морського суду. Само собою
зуміє ся, що ті три знаки є лише вступом.
слідує передовсїм імя корабля і евентуально п
биці про рід небезпеченьства.

Одна німецька часопись приносить такий о
зок з одної станиції бездротного телеґрафу з на
загибелї „Тітанїка“: „На Кап Рес*) найбільш
схід віддаленім острівци Новофундляндиї, сиди
станиції бездротного телеґрафу телеґрафіст. Ч
вікно паде його вид на тихий, ночию повитий о
на розбурхані клуби мраки. Глубока тишина в
в тім місци, з якого ведуть проводи до уставл
на дворі апарату, який з високої гори розсилає
електричні филї далеко по суши і морю. Нара
риваючи нагло тишину місця, починає на
тикати писальце Морсея**). Є то однородний
ритму шелест, тиканє, що повторяє ся стало, в
них відступах. Телеґрафіст став наслухувати.
слухає ся дальше, нараз скочив, глянув на вуз

*) [illegible]

**) [illegible]

тасьму паперу, що на ній голка Морсенового апарату поробила точки і лїнійки: без сумнїву, його слух, привиклий слухати і розуміти значінє відступів тиканя не обманув його; що апарат тут раз по раз подає, то зловіщі, умовлені знаки: C. q. d. Корабель в небезпеченьстві! А зараз надходить і дальший сиґнал, з котрого телеграфіст вже знає, котрий корабель просить о поміч. Є то новий „Тітанїк“, найкращий корабель Вайт-Стар-Лінії, котрого в першій його подорожі з Ситемптон до Ню-Йорку стрінуло небезпеченьство. В тім самім моментї бачить телеґрафіст в души, як далеко на дворі, на океанї, велит корабель, з тисячами людий, боре ся з филями. Ще він не знає, яке саме нещастє спіткало „Тітанїка“, але що раз нагальнійше працює апарат і за хвильку доносить, що ледяна гора принесла нещастє великому кораблеви. З незнаних далечінь зголошують ся другі кораблї, подають, що одержали сиґнал небезпеченьства „Тітанїка“ і питають, де находить ся нещасний корабель, аби вони могли поспішити йому з помочию. В такій годинї страшної відвічальности опановує телеграфіста зелїзний спокій і енерґія. Зголошує ся бездротно корабель „Віржінїян“; зараз з ним получує ся телеґрафіст і подає йому, на котрім місци океану, означуючи докладно степенї, мінути і секунди, находить ся „Тітанїк“ і сейчас, по дотичнім представленю стану річи дістає відворотну заяву, що „Віржінїян“ цїлою силою пари спішить „Тітанїкови“ на поміч. Апарат працює без перестанку. На дворі в дротах апарату лоскотить і блискає. Телеґрафіст старає ся досягнути другі кораблї, „Олимпік“, сестриний корабель „Тітанїка“, „Балтик“, „Карпатію“ і „Карому“. Вже около 50 кораблів [illegible] страшну вість, що єї що-раз дальше р—

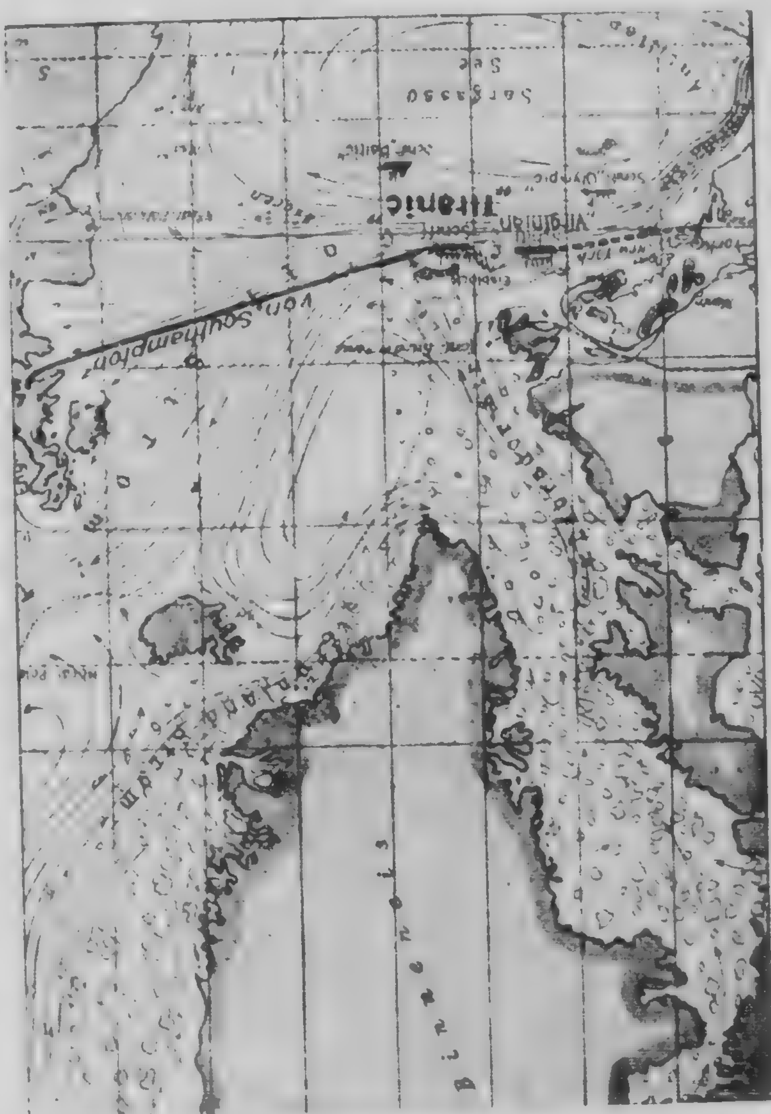
носяеь филї воздуха. Ті з них, що находять ся бл
місця нещастя, спішать через ніч і мраку до
точки великого моря, де їх прибутя очїкує з ту
в страсї і розпуцї більш двох тисяч людий...

Перше візванє о поміч для „Тітаніка“ ви
перший урядних телеґрафічний корабля Філїпс.
хоробрий урядних в совіснім сповнюваню обо
ку найшов свою смерть. Як то всьо відбуло
подав докладно виратуваний другий телеґра
Гарольд Бріде. Він оповідав: Я мав змінити
шого урядника Філїпса о півночи. В недїлю п
полуднем, завважали ми, що телеґрафічний ап
має певні недостачі. Ми працювали сїм годин,
винукали бракуючу часть, котру ми коротко п
катастрофою направили. Коли-б я припадково
цостачу в апараті було відкрили пізнїйше, то
можливими були би наші взиваня о поміч. По
пішов я спати. Я збудив ся перед моїм часом і
як Філїпс подав депешу на Кап Рес. Тому, п
знав, як дуже він був змучений, я встав сей
і не убираючи ся сказав йому, що я готовий
реняти службу. Нараз, мимо того, що ми не
важили нїчого особлившого, всадив до нас го
капітан і крикнув: „Малисьмо зударенє з ледя
горою, будьте готові давати сиґнали небезпеч
ства, але чекаите, доки я не зарядж у“. По д
цох мінутах прийшов він знова. Міжтим чули
ріжнородні крики, але нїчо такого, що вказу
би на небезпеченьство. „Кличте о поміч“ ска
капітан не вступаючи до кают. Ми вислали пер
сиґнал C Q H D і ще жартували на ту тему.
пітан вернув опять: „Пішлїть S O S, сказав, і
іав, що ми серединою корабля вдарили о ле
гору Ми дальше таки жартували. Перший ко

бель, який ми досягнули, був „Франкфурт“, котро-
му ми зателеграфували то, що нам власне подав
капітан. Опісля получили ся ми з „Карпатією“,
котрій ми мусіли вже донести, що починаємо то-
нути. Пять мінут пізнїйше одержали ми відповідь,
що „Карпатія“ жене цїлою силою пари до нас.
Аби дістати ся до нашого капітана, мусів я переи-
ти покладом, на котрім повно було зворушених
людий. — Коли я вернув, сказав менї Філїпс, аби
я принаименче одягнув ся. Я цїлком був забув,
що я бігав в нічній білизні. Він телеграфував даль-
ше. Я приніс також для нього загортку, яку я на-
кинув йому на плечі, підчас коли він працював, бо
було досить зимно. В коротких відступах посилав
мене Філїпс до капітана з вістями, що надходили
від „Карпатиї“. На дворі побачив я, що поспускано
ратункові лодки, і що вони заповнені головно жен-
щинами і дітьми. Філїпс завважав з острахом, що
апарат що раз слабше працював. Капітан явив ся
з повідомленем, що в машинові убікациї вдерла ся
вода і що машини ледви будуть дальше працювати.
Се подали ми ще „Карпатиї“. Я поспішив на двір
і побачив воду на висоті першого покладу. Нїколи
не забуду послїдних пятьнацять мінут, підчас ко-
трих Філїпс спокійно робив свою роботу, коли до-
окола нього панувала впрост панїка. Скоро взяв я
на себе ратунковий пояс, сильні чоботи і теплу блю-
зу. Цїлий час бачив я, як Філїпс стоячи працював
при апараті. Він досягнув навіть „Олїмпік“ і пові-
домив його, що ми тонемо. Я подав йому ратунко-
вий пояс, на що він сказав менї подивити ся, чи
ратункові лодки вже відпливли. Одна лодка ще ли-
шила ся. Дванайцять мущин процювало коло неї,
аби єї спустити. На одну хвилинку подумав я, як

було би добре, разом з ними відплисти — потім
дав я мущинам руку і більше їх не бачив. На
крикнув капітан: „Ви сповнили свій обовязок, б
ше нічо не можна зробити. Тепер час, аби кож
подумав за себе. Я звільняю вас від ваших обо
ків“. Філіпса не можна було відтягнути від апар
мимо того, що вода садила ся вже в наші убіка
підчас чого я в задній каюті Філіпса забирав гр
В тім побачив я, як один мущина кинувши ся
другого, виривав йому ратунковий пояс. З дол
надходили звуки музики, що грала благальню пі
Нараз вибіг Філіпс на двір — я не бачив його біл
Я вибіг на двір, на місце де стояла лодка, і на
лике моє здивоване побачив, що вона ще не від
та. Стараня тих людий були безуспішними, а я
маю, що між ними не було ні одного моряка. Я
рав ся їм помочи, аж ... налетіла понад пок
величезна филя і лодку перевернула. Я власне д
жав керми і був вже в середині лодки, коли на
я найшов ся під нею. Я здержав віддих і стара
увільнити ся. Як воно стало ся, не пригадую с
аж я знова міг віддихати. Сотки мущин плав
в ратункових поясах доокола мене. Моя перша д
ка була відплисти від корабля, що сам пр...став
чудовий образ. З коминів вихо...ив дим і полум
певно як наслїдок експльозиї, котрої одначе не б
чути. Потім виходили цїлі потоки іскор. Кораб
тонув, а тонув він цїлком так як качка пори
в воду комїть головою, притім чути було як гр
музика, що вся, без виїмку пішла у воду. Я по
зі всіх сил плавати, і був яких сто пятьдесять
віддалений, як „Тітанік“ почав потоли поринати.
якімсь часї чую, що і я тону. Було прикро зим
На пів в сні бачу я, як виринає якась лодка.

котрої я підплив, зловив якусь руку, мене втягнули до середини — то була лодка, подібна до тої, з котрої я перед тим випав. Я впав в якийсь кут. Хтось сидів на моїх ногах, але я нічого не чув.

Ситуаційний плян морських доріг і назначене на нім місце, де наступила загибіль „Титаніка“.

Вид тонучих довкола нас мущин був страшний. В тім починає і наша лодка поринати. Я почув знова

воду понад собою, а потім когось з боку, щ
ступив на мене. Потім побачив я сьвітло, я зна
се надходить „Карпатія“, ратунковий корабель.
позабирала нас всїх одного по другім. Один, щ
жав в кутї, був мертвий. Коли я скакав по
нього, пізнав я Філїпса, що вмер з вичерпаня і
на. Моя розтолочена нога болїла мене страш
мимо то видрапав ся я по драбинї, мене зл
сильні руки, покрипили і занесли до корабел
шпиталю. Там лежав я, доки мене не взято д
мочи хорому товаришови „Карпатиї“ і я вж
опускав місця при апаратї. Апарати вже біль
були в спочинку, і я не бачив нї одного паса

Телеґрафіст з Кап Рес — про котрого у
вже була мова — подав образки слїдуючих по
окликів о поміч „Тітанїка“, що їх переняло п
50 кораблїв: Чую з „Тітанїка“ сиґнали небезпе
ства, на них відповіло певне число кораблїв,
ними „Карпатия“, „Балтик“, „Карама“ і „Олї
„Тітанїк“ доносить: Передня часть корабля
ся. Я получив ся з кораблем „Віржінїян“ і
ному, що „Тітанїк“ нагло потребує помочи, пр
я подав докладні відомости про положене ко
і прочі обставини. „Віржінїян“ відповідає, що
час пливе в сторону нещастя. „Тітанїк“ донїс „
пікови“, що женщин уміщено в ратункових л
і взиває його мати на поготівлю також рату
лодки. — Тітанїк далї, без перестанку давав си
і доносив про своє положене. Телеґрафіст на по
„Тітанїка“ показав незвичайну холоднокров
і велику справність при телеґрафованю. Мимо
що він добре знав безвихідне положене кораб.
однак до послїдного моменту не опускав кор

Отсї нариси, які були поширені пресо

лого сьвіта, разом з тим, що про Філіпса сказав другий телеґрафіст Брайд, становлять величний памятник для померлого так геройською смертию вірного своїм обовязкам телеґрафіста. Він раз по раз висилав сиґнали, так, що ціла околиця корабля була ними заповнена. На всї сторони телеґрафував він слова: „Спішіть", спішіть! Помочи, помочи! Послїдну його депешу одержав „Віржінїян" 17 мінут по 12 год.

Як 17 цьвітня рано отворено в Ню-Йорку бюро Віте Стар-Лінїї, то їх облягли товпи народу, плачучи голосно. Уставлено полїцийних урядників. Вони стояли зворушені і не знали що казати людям, що злотили ся і були в розпуцї. І бідні і богаті звертали до урядників свої нарікання і запити, на котрі урядники відповідали спокійно, о скільки се могли. Одна панї, Бенямінa Ґуґґенгайм, як довідала ся, що імени єї мужа нема між урятованими, дістала істеричного нападу. Вона давала весь свій міліоновий маєток, аби тільки який корабель поїхав на місце випадку. Мусїли нещасну забрати. Один полїцийний урядник сам хотїв довідати ся про свою власну жінку, коли одній женщинї що стояла коло нього було сказано, що не мають нїяких вістий про єї чоловіка. Панї та стратила притомність і впала урядникови полїцийному в рамена. Її непритомну мусїли рівнож забрати. Такі сцени повтаряли ся без перестанку.

Віте Стар-Лінїї мусїло ся зробити закид, що вона два дни укривала перед публикою правду про дїйсний розмір нещастя. Хотяй вона сейчас мала відомість про загибіль „Тітаніка", то однак пускала неправдиві вісти, що його притягнено до Галїфаксу. Коли ясним було, що цілий корабель зни-

щении, то товариство замовчало, що лише „
патия“ має на своїм покладї уратованих, а ста
ся в той спосіб успокоїти публику, що пода
наче б то і другі кораблї, що поспішили на
мають на своїх покладах уратованих. Але щ
ті кораблї мали бездротні апарати телеграф
то правда сейчас вийшла на верх, що лише
„Карпатия“ має на своїм покладї уратованих.
находила ся в дорозї до Ню-Иорку, і там
прибути в четвер, 18. цьвітня, по полудни.
патия мала мати на своїм покладї 868 уратова
і то показало ся неправдивим, бо вона мала
705 уратованих. Всї донесеня згідно стверджу
що нї-один з кораблїв, які дістали бездротне в
візване о поміч „Тітанїка“, не прибув на час.
скорше прибула „Карпатия“ і найшла рату
лодки з виратуваними людьми, які були роз
на 21 миль довгім ледянім поли. В виду силь
попуканя леду, змогла „Карпатия“ доперва
годинах зібрати виратуваних. Цїлими годинами
ред найбільшої студени і бурі кидано лодкам
всї сторони, поки не явила ся „Карпатия“.

Як вже було сказано, для здобутя реко
для того, аби пару годин або навіть мінут, пр
тина місце скорше, для конкуренциї, занед
в небезпечних ледяних околицях всякі сред
осторожности. Але не лише то, але також і
ратункових лодок робить Віте Стар-Лінїю відві
ною за знищенє тільки людських існовань. П
вісти стверджують, що знайдено всї лодки,
й було можливим. Опісля подавано число л
на 16. Нїяке донесенє не говорить про те,
котра небудь лодка пропала. Число лодок було
доме очевидно залозї, то є, провідникам рату

вих лодок. Виратувано 705 людий, то значить, на одну лодку 44 осіб, число, котре звучить цїлком правдоподібно. Коби отже лише для 700 осіб були ратункові лодки, то прочих 1800 осіб вже з гори призначено на смерть. Се являє ся тяжким обжалованєм против підприємства до котрого „Тітанік" належав, і котре його заосмотрювало в потрібні річи. Послухаймо, що в сїй справі кажуть льондонські часописи:

Показує ся, що велит-корабель мав лише 14 більших, а 2 менші ратункові лодки, які в тяжкій біді могли помістити около 800 людий. Колиб корабель мав в троє тільки ратунковох лодок, то з певностию уратовано би всіх людий. Ті одначе впрост не віроятні обставини не є противзаконними, але цїлковито в згоді з приписами анґлійських властий. Торговельний уряд, якому підлягає мореплавство, приписує, що кораблї понад 10.000 тон об'єму, мусять мати 16 ратункових лодок. „Тітанік" мав 46.000 тон об'єму але після закона мав мати лише 16 ратункових лодок. Сей обурюючий злий стан річи, є в першій мірі відвічальним за небувалу доси страту в людських істнованях. „Олімпік", „Мавретанія", „Люзітанія" і другі анґлійські великі кораблї мають також не більше 16-тьох лодок, а нехай би їх спіткало небезпеченьство, то вони певно зазнали би долї, подібної як „Тітанік". Анґлійський парлямент повинен посьвятити свою увагу тій справі.

Анґлійські кораблї пускають ся отже в дорогу з запасами ратунковими, які вистарчають лише для одної третини пасажирів. І таким кораблям каже ще жадоба віднесеня рекорду гнати цїлою силою пари через ледяні поля коло новофундлянд-

ських островів. — Инакше стоїть справа з німец
кими кораблями. У них більша дрібничковіс
і сумлінність. В одній книжочці п. з. „Їзда океан
і служба безпеченьства на кораблии", стоїть написан

Коло Новофундляндиї находять ся ледяні гор
котрі зі східної части Новофундляндиї посуваю
ся на полудне, де стоять в стані спокою і осяг
ють при тім велику ширину і довжину, яка по р
ках стає що раз більшою. Від січня до червня
ходить границя леду. В середині червня усту
вона знова. Тоді веде найблизша дорога з Евр
до Америки близько коло Кап Рес, отже впр
попри новофундляндські острови. В часі, коли лед
ців є мало, отже від половини серпня до полові
січня, дозволена є дорога, що веде на полудне
схід від Кап Рес 95 морських миль попри Но
фундляндию; в часах богатих о ледівці, треба ї
ти 42 степені на північ від островів. Тому, що
дяні гори мають всякі заломи, то треба завс
їхати осторожно. Тоді треба уважно стежити
вказівками термометру, відповідно до того змін
дорогу, а всякі вісти про положенє ледівців пе
давати сиґналами другим кораблям і оголошу
в специяльних картах північно-атлантийського
ану. Дотично прирядів безпеченьства читаємо в
книжочці:

Число ратункових лодок і їх уміщенє є
писане законом про еміґрацию для морських т
риств. Кораблї для атлянтийської їзди мусять
принайменче слідуюче число ратункових ло
Корабель з 300 тон обєму 4 лодки, 10.000 то
лодок, 18.000 тон 16 лодок і т. д. Отже післ
мецьких приписів повинен „Тітанік" був мат
ратункових лодок. А що більша лодка містит

лодок, отже 60x40 = 2640 осіб, і тим самим ціле число пасажирів могло би було найти ратунок на лодках. При кораблях, у котрих — після повисших приписів — приписані лодки не вистарчають, мусить бути ще й відповідне число „помічничих лодок" або других ратункових урядженЬ.

Німецькі отже кораблї зовсім инакше дбають о безпеченьство своїх пасажирів. Загибіль „Тітаніка" разом зі смертию більше як 1600 людий, котра є найбільшою катастрофою морської плавби, яку істория занамятала, повинна бути також грізною осторогою, або дійти причин єї і на будуче зробити неможливим таке велике нещастє. Катастрофа „Чімбрії" дала привід в Німеччині до поробленя всяких приписів для небезпеченьства їзди кораблями, особливо до того, аби в годинї небезпеченьства стояли пасажирам до розпорядимости ратункові приряди о скілько лише то можливим є в людській руцї.

Як доносили англійські часописи, мав „Тітанік" наладованих товарів величезної вартости. Було на нїм 50.000 мішків кави, і майже стільки саме чаю. Діямантів і дорогих камінів було на корабли вартости понад 100 мілїонів марок. Одна американська пасажирка, як вcїла на корабель, то передала в переховане скринку з дорогоцінностями вартости більше як 3 мілїони марок.

Многі часописи доносили, що на „Тітаніку" згинув також і славний „синий діямант", що мав там находити ся. Той таємничий діямант, що приносив нещастє кождому, хто його посїдав, стояв вартости понад півтора мілїона марок. До нього є привязана траґічна история. Він належав первісно до одного турецького султана, котрого скинули

з престола. Опісля став він власностию одно
панця, Габіба, котрий утопив ся. Пізнійше
нього королева Марія Антонїна, котру стято
льотині. Після того дійшов він до рук князя
баля, котрого замордувала товпа народу. Од
вілєр в Амстердамі, котрий пізнійше набув т
ямант, поповнив самовбійство, через незгоду
ружестві. Послїдним властителем його був а
канець, Макс Лєли з Вашинґтону, котрий купи
діямант в сїчни.

Одна анґлійська часопись подає опис а
канських мілїонерів, котрі мали находити ся
кладї „Тітанїка". Між ними находив ся И. Я
гор, котрии мав маєтку на 250 мілїонів до
І. Страус — 50 мілїонів, банкир Віднер —
лїонів, Б. Ґуґґингам — 95 мілїонів, оберст В.
лїнґ 25 мілїонів, Тайнер — 10 мілїонів до
Крім того находило ся на кораблі богато
ших" мілїонерів, котрих маєток виносив „
4—6 мілїонів долярів. Взагалї вартість маєтк
ходячих ся на „Тітанїку" мілїонерів, перевиси
мілїонів долярів.

Загальна страта по катастрофі „Тітанїка
носить слїдуючі суми:

Кошта будови і уряджeня 32.000.000 м
запаси живности і т. и. 3.500.000, здепонова
„Тітанїку" дорогоцінности і капітали 6.000.000
позит одної особи 2.000.000, готівка до розпо
мости 500.000. — В ладунках: кольонїяльні т
2.500.000, другі товари 7.000.000, голяндські ді
ти 90,000.000, отаксована вартість пасажир
власности 40,000.000, вартість обезпечeня паса
першої кляси 450,000.000, другої кляси 40,00
отаксовані страти почтові 10.000.000, ріжні

страти (кругло) 16,500.000— разом отже 700 міліонів марок окрім людського житя коштувала жадоба здобути рекорду „Тітаніка", що скінчила ся його загибелю.

Прибутє уратованих до Ню-Йорку.

Цілий культурний сьвіт стояв під враженєм зворушеня, що росло що години, як показало ся, що величина нещастя є правдою, і як кожда вістка приносила такі подробиці, що казали надіяти ся ще більше прикрих несподіванок. Кожда депеша приносила инше число погибших, а хитало ся воно між 1200 а 2000, але навіть то менше число, було найбільшим нещастєм, яке коли небудь лучило ся на сьвіті. Стало щораз яснійшим, що Віте Стар-Лінія не дбала як слід про безпеченьство своїх пасажирів, і всюди підносили ся голоси, які жадали строгого в тім напрямі слідства. В американськім сенаті без всякої дискусиї повзято ухвалу, яка вимагала специяльної для того випадку слідчої комісиї. Сейчас іменовано слідчу комісию і вона безпроволочно почала свою діяльність. Вона поїхала на скорім пароході напроти „Карпатиї", бо хотіла розпочати слідство ще на покладі „Карпатиї", заки корабель прибуде до Ню-Йорку.

Дня 18. цьвітня пізно вечером очікувано прибутя „Карпатиї" до Ню-Йорку. Ще не було точно усталено, кілько властиво осіб уратовано. Одну часть

лісти уратованих подала „Карпатия“ бездроти
телеграфом випрост до Ню-Йорку, і о скільки огол
шені назвиска принесли многим родинам раді
ку, то о стільки в більшу розпуку попадали
котрі надармо шукали в оголошених листах урат
ваних своїх любих, і котрі наповнені боязливи
сумнівом, очікували послідної вістки з думкою-н
дією, може листа не зовсім повна, може улюбле
особа все таки находить ся на „Карпатії“, — але
[illegible]? Який болючий сумнів! Які безсонні но
повні боязливої журби! Де тепер находить ся „Ка
[illegible]? О, коби я був пташком і мав два кри
і полетів би там геть до тебе!... — думав кожд
[illegible] людий.

Прискорене їзди „Карпатії“, що ще в че
([illegible] 7. [illegible] прибула [illegible]
робило неможливим дістати ся слідчи коміс
з пристани на поклад корабля. В Ню-Йорку очік
[illegible] 10.000 людий в напруженім мовчанні прибу
корабля. Німецька часопись „Берлінер Таґоблат“ пр
несла в своїм вечірнім виданю з 19. цьвітня те
графічне донесене свого ню-йорського кореспо
[illegible] про приїзд Карпатії, де пише так: О год
9 вечером на східно-американьский час (½3
берлиньский) заалярмовано Ню-Йорк вісткою, що
[illegible] „Карпатії“. Огоро пристан
замкнув сильний кордон поліциї, до котрої пуск
лише за осібними леґітимациями. Вздовж
[illegible], що провадить до пристани, їхали довгі р
[illegible] по другім ратункові вози міських шпиталів,
і сотки автомобілів. Первісну думку, замкненя пр
стани змінено, позволено своякам і заступникам пр
си [illegible] до пристани. Минає пів години, дають
[illegible]

[illegible] лікарів, ратункові вози, і роблять приготованя [illegible] хорих. В середині пристані установлено [illegible] рухомий міст, котрим виратовані мають опускати корабель. Для першої і другої кляси [illegible] осібні відділи і заосмотрено їх в [illegible], аби улекшити винуканє шуканих осіб, котрим доручено задержати ся коло таблиці з своїми [illegible] буквами. Ті зарядженя не дали ся одначе [illegible] перепровадити, бо з корабля всі кляси [illegible] виходили разом, навіть з покладу, і кождий, [illegible] почув під ногами землю, то чим скорше [illegible] уїхав. Через те винукуванє бракуючих [illegible] утрудненим. Загально одпак, панував взірцевий [illegible]ок. Від спущеного моста провадив подвійний [illegible] полициних агентів.

Около $^1/_2$ 10 показав ся вершок в'їзджаючого [illegible] міст. Міжтим богато фотографів [illegible] на повідповідні місця, ясніють то ту, то там [illegible] світла, знак, що мимо заборони роблять фотографічні знимки.

На основі ріжних легітимацій, як також [illegible] карти, обходжу (так оповідає кореспондент) [illegible] лиш і доходжу до місця, де пасажири мусять опускати корабель. В супроводї полиції [illegible] ся виратовані, ведені в шпалірі [illegible], котрим доступ до пристані був дозволений. Перші, [illegible] вийшли з корабля, були два молоді хлопці, [illegible]ком вдоволені, потім мішано женщини, мущини, [illegible] по части в вечірних, по части в [illegible] одягах. З початку панує на пристани глубока тишина, потім скоро перериває ту тишину голосний плач [illegible] витаючих ся свояків і знакомих. Міжтим по[illegible] ранених, або хорих, переносять послуга

чі або на руках, або на приготованих ношах. П
тім знова надходять цілком веселі молоді люди,
одинокі гарні дівчата, старанно учесані. Діст
яку небудь інформацию з корабля є неможли
всьо галасує одно наперед другого. В каждім р
чутки про многих померших на кораблі є пе
саджені.

Образ людських терпінь сильно ослабив
через те, що богато первісних пасажирів „Кар
гиї" опускало корабель враз з виратуваними
що явища веселости і вдоволеня, помішали ся з
вищами горя і перестраху. Знова виходять о
женщини в балевих строях, другі з ледво поприч
наним волосєм в нічнім одню, мущини в подер
сорочках з накиненими на плечі хустками. Од
жінок ловлять їх чоловіки в свої обійми і се
поцілуїв відводять, старші дами на лици кот
видно сліди перебутих терпінь, кричать голо
плачучи, коли витають ся з своїми знакомими.
казують ся молоді Американки, котрі, як пізн
цілком здорові, і прилюдно удають зовсім спо
них. Якийсь старший пан опирає ся на рамена
поводаторів, бо зовсім відморозив ноги. При
лицях з початковими буквами пасажирів відб
ють ся трогаючі сцени пізнаня. По більший ча
не в силї ті люди звязло промовити реченя.

В протягу пятьох минут розмовляв я з д
виратуваними особами. Одна з них казала, що
сїдане з „Тітаніка" на ратункові лодки відбу
ся цілком спокійно, а ті що остали, не предви
ючи ніякого небезпеченьства, зовсім не зрадж
ли перестраху. Друга знова оповідала, що офи
револьверами задержували тих мущин, що х

[illegible] дістати ся до ратункових лодок. Ряд вихо-[illegible] „Карпатиї“ тягне ся майже без кінця.

Особливо пожалуваня гідними є пасажири [illegible]ладу, на котрих ніхто не чекав, і які не зна-[illegible], що самі мають робити. Ними заняли ся го[illegible] заступники міста і добродійних товариств. Вс[illegible] [illegible]люють, що на „Карпатиї“ дбали про них як [illegible]краще, і що пасажири „Карпатиї“ робили всьо [illegible], аби злагодити терпіня виратуваних. Про [illegible] раневих, не можна тепер ще нічо ска-[illegible], бо зворушенє росте з мінути на мінуту. Спаз-[illegible]тичні крики тепер стають більшими, бо тепер виратувані виходять в більших масах як передтим.

Один пасажир Вашінґтон Доже каже: „Пооди-[illegible] пасажирів з такою встеклостию бороли ся [illegible] приступ до ратункових лодок, що їх офіцири по-[illegible]стрілювали, а їх тіла пометали в море. Жінка мі-[illegible]онера Стравса не хотіла опустити свого мужа. [illegible] моєї думки, виратуваних було 780, чотирох [illegible]мерло на лодках, двох на „Карпатиї“. Пані Астор ([illegible] теж міліонера) є тяжко хора, вона находить [illegible] в стані благословенім і ще нічого не знає про [illegible]мерть свого мужа“.

Один з виратуваних теплярів твердить, що мав [illegible]дити, як чотири лодки з женщинами, зараз по [illegible]м, як всїли, затопило ся. Дві женщини в його [illegible]одці вмерло в наслідок зимна.

Одна молода дївчина оповідає, що її всадили [illegible] ратункової лодки і що вона [illegible] своїх ра-[illegible]менах дволітну дитину, котрої матери не можна бу-[illegible] [illegible]. Вона [illegible] [illegible] [illegible]ну дорогу.

Без сумніву експльодували парові кітли. Я [illegible] з одним пасажиром з [illegible], котрий без-

посередно по експльозиї впав в море, і то б...
Експльодуюча сила розбриска... воду на кі...
сот кроків д...ко. Одна женщина запевню...
зударене нас...ило точно о 11 год. 40 мінут. ...
гла перестали сьвітити доперва о 2 год. 20 м...
Через темноту і студінь богато женщин і дітий...
рестранило ся і не хотіли всідати до лодок. ...
лодки відпливали з двайцятьма людьми, хотяй ...
ця було на сімдесять пять.

Данило Байле оповідає, що він через шіст...
цин держав ся якогось стовпа. Він бачив, як я...
женщина в сорочці плавала по морю: Стара...
притягнути єї до свого стовпа, але вона була ...
притомна, впала з нього і сейчас утопила ся.

З пасажирів першої кляси виратувало ся ...
з того 154 жінок і дітий. З 262 пасажирів д...
кляси виратувано 115, з того 83 жінок і дітий. З...
пасажирів на покладі, виратувало ся 136, з ...
83 жінок і дітий. З 985 осіб залоги, варатувал...
199, між ними 12 жінок.

Експльозия кітлів наступила в наслідок до...
ву ледово-зимної води. Перші лодки забрали ...
ше мущин, бо ті скорше явили ся на покладі ...
жінки і діти. Потім після морського закона за...
но сейчас до лодок жінок і дітий. З лодок ...
видко, як много мущин, що мали на собі рату...
пояси, мимо того потапали. Є доказаним, що ...
танік" мимо триразової осторого перед небе...
ченьством ледяних гір гнав з шаленою скорос...
Телеграфіст „Карпатиї", припадково мимо того, ...
то була неділя, не пішов був ще спати, і одер...
в той спосіб перші сигнали „Тітаніка".
Як той сьвідок запевняє, капітан Сміт два рази ...
тів застрілити ся. В бібліотеці надбігші офіцири ...

[illegible] перешкодили; він вирвав ся, скочив на поміст і [illegible] стрілив собі в уста. (Сему запевненю урядо[illegible] заперечено).

Зударенє корабля з горою ледви можна було [illegible]жити, тому много пасажирів не хотіли вірити [illegible] небезпеченьство.

Пані Стайнерт з Ню-Иорку оповідає, що вир[ат]овані по більшій части лежали на долівці лодок; [illegible]и були в більшости непритомні. Ділане зимна [illegible] страшне; двайцять вирятуваних вмерло вже [illegible] пополудне. Чотирох похоронено на морський [по]гріб.

Один з урядників „Карпатиї“ оповідає мені: При ясній, але дуже зимній ночи, прибули ми точ[но] о 4 год. рано на місце нещастя. Наші пасажи[ри] не мали з початку поняття, куди вони їдуть. Зра[з]у не було видко нічого, окрім плаваючих дерев[я]них кавалків і подушок. Вкінци побачили ми пер[ш]у лодку. Всі наші пасажири повідступали сейчас свої місця, і повитягали всякі можливі одяги. Теплі [ко]ци з ліжок потято сейчас на окривала для жінок [і] дітий. Звичайні пасажири спали на земли і купі[ле]вих ваннах. Около двайцять забраних на поклад мали покалічені руки і ноги. Корабельний шпиталь [п]риняв шестьох тяжко ранених. Много кабін перемінено на шпитальні відділи.

Всі вирятувані стверджують, що в хвили зударення море було чисте як зеркало, а воздух цілком спокійний, як також, що висїданє з корабля відбувало ся без найменших трудностий. Колиб було більше лодок, сотки людий більше можнаб було уратувати“.

Треба ще звернути увагу на то, що оповіданя поодиноких вирятуваних богато собі противорічать,

а особливо заподаня про величину катастрофи з
чать всїляко. Не лише, що кождий пасажир на
нім з девяти покладів величезного корабля ви
инший образ, тут треба ще взяти під увагу звор
шеня, в якім находили ся всї в тій нещасній го
нї. В подорожи до Ню-Иорку, оповідали собі вир
гувані на „Карпатиї“ свої переживаня і враж
в той спосіб помішано, що неодин не міг розрі
нити того, що сам пережив, від того, що дові
ся від других.

При тім кружили між вирятуваними всякі ве
зиї, — як от верзия про самовбийство капітана С
га — і многі тому вірили. Ми тутки подамо ще
які оповіданя наочних сьвідків, а читач нехай с
виробить собі думку про деякі суперечности в п
робицях. Через те однак не зміняє ся загальн
образ катастрофи

Підчас їзди на „Карпатиї“ утворив ся „ коміт
вирятуваних“. На чолї його стояв Самуель Ґольде
берґер і 25 инших осіб. По прибутю до Ню-Йор
видав комітет комунїкат для преси, котрий звучит
„Ми підписані, виратувані пасажири „Тітаніка“, а
положити край сензацийним і пересадженим дон
сеням про катастрофу, вважаємо своїм обовязк
дати пресі пояснене дійсного стану річий, що ді
шло до нашого відома і що вважаємо за вірн
В недїлю, 14. цьвітня 1912 о 11 год. 40 мінут, зі
кунв ся наш корабель підчас зимної, ясної ноч
з ледяною горою, про котру вправдї нашому к
раблеви сиґналїзували, але не так вчасно, аби мож
на було зударення оминути. Сейчас пороблено кр
ки, аби викрити величину шкоди і виратувати пас
жирів. Видано розкази наубирати ратункові пояс
спущено ратункові лодки, і дано потрібні сиґнал

езпеченьства за помочию бездротного телеграфу ракет. На щасте дістала „Карпатия“ візване о по... ч в ночи, а о 4 год. рано, в понеділок прибула ...ливо на місце випадку. Офіцири і залога „Кар-патиї“ прилагодила майже всьо для ратованя, і по-старали ся о всяку вигоду на кораблі для вирату-...вих. Ними занято ся зі зворушуючою запопадли-востию. Пасажири, офіцири, залога, без згляду на ...льне становище вирятуваного, пан то був, чи ...н, повідступали їм свої кабіни і одіж. На підста-ві цертифікату анґлійського торговельного уряду, ...в право „Тїтанїк“ брати на свій поклад 3.500 о-с... Цертифікат жадав одначе в ратункових лодках місця для около 950 пасажирів, а іменно в 14 ве-...ких, 2 менших і 4 складаних ратункових лодках. Р...ункових поясів було тільки, що всіх на покладї людий. Число пасажирів в часї зудареня виносило в приближеню: 1. кляса 330, 2. кл. 320. 3. кл. 750. — разом 1400. Офіцирів і залоги 940, чоловіка, ...х разом 2340. З тих „Карпатия“ вирятувала слі-дуюче число: 1. кляса 210, 2. кл. 125. 3. кл. 200, офі-цирів 4, моряків 39, корабельних робітників 96, ...рманичів 71. Число вирятуваних виносило около 80 процент вибільшого числа, яке могли помістити ратункові лодки. Маємо за свій обовязок звер-нути увагу суспільности на то, що ми вважаємо за недостарчаючий запас ратункових приладів, як та-кож на те, що повинні бути пороблені заходи, щоби змусити особові кораблї брати зі собою ви-старчаюче число ратункових лодок, аби і найбіль-ше число пасажирів можна було в разі потреби в них помістити. Окрім невистарчаючого числа ра-тункових лодок, був також і брак вправних моря-ків, котрі би взяли були лодки під свій провід. Ву-

глярі, робітники маштові і т. д. — се ніякі виу
моряки. Не було також вистарчаючого числа
цирів, аби виконувати скоро розкази і мати на
над спусканєм і контролею ратункових лодок.
кувало також і сьвітляних ракет. Постанови
ського уряду дозволяють мимо тих недостач —
собливо в ратункових лодках — брати стільки
дий. На „Тітанику“ були уставлені ратункові л
високо понад водою. І пасажирів взвано, всї
до лодок, заки їх спущено: через таке заряд
перешкоджено, що більше число людий не м
всїсти до лодок. Ратункові лодки повинні окрім
го в всякий час бути заосмотреними в сре
поживи, воду, факлї, компаси. Повинні, далї,
бувати ся частїйше ратункові вправи, а в випа
наглої потреби ужитя ратункових лодок, офі
повинні бути уоруженими. В випадку, де зах
обава зіткненя з ледяною горою, повинна
зменшеною скорість корабля, бо тодї на ви
катастрофи, меншими можуть бути страти. В
подаємо думку скликаня міжнародної конфер
і поручаємо приняти рівнозвучні закони для
країв, аби було заховане безпеченьство паса
на морю. Горяче взиваємо правительство з'є
них держав, дати початок тому, як можна най
ше“. Заяву ту підписав Самуель Ґольденбер
президент „комітету виратуваних“ і 25 других

Оповіданя виратуваних.

Директор швайцарського товариства „
руки“ Макс Штеґелї, один з виратуваних опо

з 16 або 18 лодок з 50—60 особами на кожду з ми відпливали, на кораблі, де до того часу панував, можна сказати, спокій, почало більшати зворушене. Раз по раз давано сиґнали ракетами. Чим далі, запановувало велике замішане. Три до чотири години їздили ми серед пронибаючого зимна, поки „Карпатия" не забрала нас і других. Ми не бачили, як „Тітанік" потапав. „Карпатия" забрала також поладану ратункову лодку, яка полишена була правдоподібно порожньою. Як на „Карпатиї" оповідали, дерли ся о місце в тій лодці між людьми плаваючими в воді, тяжкі борби, які скінчили ся тим, що 17 людий, між ними і один студент з Женеви найшли смерть з рук залоги корабля. Після оповідання Штегелїна, на лодках, так як на „Карпатиї" було богато вільного місця. Що стільки людського житя пішло марно винно тому то, що корабельна залога, хотячи запобігти паніцї, поповнила великий блуд, представляючи пасажирам, що не грозить ніяке небезпеченьство.

Знаний англійський писатель Стед, великі американські мілїонери Астор і Штравс враз з своєю жінкою згинули підчас катастрофи. Про послїдні хвилї Штравсів оповідають наочні сьвідки, що жінка Штравса не хотіла в ніякий спосіб опустити корабля, і що коли „Тітанік" попатав в филях, обоє вони стояли на помості в сильних обіймах. Инша виратована пані оповідає, що як корабель коротко перед 1/2 2 потапав, корабельна музика уставила ся в рад і грала хоральну пісню. Сім вирятуваних умерло опісля зі змучення і їх покинули на морю. Дві женщини зійшли з розуму, як довідали ся, що їх мужі найшли смерть в морських филях і що вони самі лише виратувані.

Про судьбу Астора оповідає один з очевид
Я бачив паню Астор, як її несли з ратункової
ки на поклад „Карпатиї“. Астор сам, ще на го
перед затопленєм „Тітаніка“ найшов смерть в
лях неумолимого моря. По зудареню корабля п
він в страшне зворушенє. Колись такий сильний,
жавний муж, тепер впрост не до пізнаня. Він б
без цїли і потреби то сюди, то туди, і повт
одні і ті самі, нерозумні слова: „Я хочу ра
згинути на кораблі, чим у воді“. Одна з величе
филь, що били о поклад корабля, пірвала і
з собою. А так він був перемерзлий, що він
в силї був зробити якого небудь руху для с
уратованя.

Зі згідних заподань всїх виратуваних виход
що велике число пасажирів потопило ся нещ
таки в своїх кабінах, не маючи нїякого виходу
ратунку, хоч і для прочих число лодок ратунк
зовсїм не вистарчало. Більша часть пасажирів
гої кляси находили ся в такій части корабля,
були неначе щурі в лапку полапані, вони по
страх перед смертию, заки взагалї що небудь
катастрофу їм стало відомим.

Всї виратувані висказують ся з похвалою
дисциплїну залоги. Однїй части пасажирів 3. к
удало ся дістати ся на поклад. Уоружені в зе
штаби і ножі, старали вони дістати ся до рату
вих лодок. Служба корабельна мусїла їх при по
револьверів відогнати, бо через те була би ут
неною загальна ратункова акция. Як дикі звір
нули ся до борби о ратункові лодки Італійцї і
ати, а борба та страшною була. Кого трафила
гинув і падав у воду. Вкінци вдало ся усунути р
шених, аби здобути вільну дорогу для женщин

до ратункових лодок. Страшним було їх витє не в клїтках позамиканих зьвірів, що чули близьку смерть. Міжтим чути було ясний тон збиваючих ся ледяних криг і тиканє телеграфічного апарату.

Як послїдні ратункові лодки відбивали, доокола плавали трупи. Один з виратуваних оповідає, що капітана Сміта прірвала филя з помосту в море. Одначе старушкови (капітан був старший чоловік) вдало ся плаванем назад дістати ся до потапаючого корабля. Коли йому пропонували ратунок на лодиї, він зимнокровно відкинув пропозицию словами: „Моє місце тут". Один з корабельної залоги оповідав, що корабель затонув 62 морські милї він місця зудареня. „Карпатия" потребувала чотири години, аби дістати ся на місце нещастя, бо капітан наказав їхати осторожно, аби не наїхати на ратункові лодки. Загально нарікають, що лодки не мали потрібної служби так, що женщини мусїли робити тяжкими веслами.

Теплярі „Тітаніка" поводили ся як герої. Вони співали в обличу небезпеченства веселї піснї, аби в той спосіб успокоїти пасажирів і обманути їх, що їм не грозило ніяке нещастє. Оберст Астор, також брав велику участь в дїлї ратованя. Один з пасажирів бачив що на короткий час перед затоненєм корабля, Астор подавав до послїдної відїзджаючої лодки дитину і вкладав єї на руки матери.

Пасажир Беслї оповідає, що в часї зудареня він почув мале стрясене корабля, вибіг тому на поклад, де застав ще инших пасажирів, але ті зовсїм не були занепокоєні. В покою для куреня бачив він грачів в карти. Вони побачили потім як перепливала попри корабель велика ледяна гора і думали, що корабель отер о гору, не припускаючи, що

часть гори під водою находяча ся, перетяла долї
ну часть корабля. Гра в карти продовжала
а Беслї пішов до своєї каюти. Зараз потім в
нув він знова на поклад, де всї зібрані там ос
хотїли знати, чого там машини соплять. А що
му було зимно, пішов до своєї каюти одягнути
Тут почув він розказ: „Всї пасажири на покл
убирати ратункові пояси!“ — Всї вибігали на
клад разом з ратунковими поясами поверх одї
Нїгде не було перестраху, і нїчо не можна б
завважити, що би хоч на хвилинку могло уход
за нарушенє спокою. Корабель став цїлком спо
но. Ззараз почали приготовляти лодки до спущ
Стояла при тім залога, і всї почали розуміти,
щось зайшло. Люди вибігали на поклад. Мущ
держали ся разом, женщини сходили на долїш
поклад, відки їм казано всїдати до лодок. Деякі ж
ки не хотїли опустити своїх чоловіків. Богато
нок їх чоловіки силою позабирали і всадили до
док. Цїлий час не було нї слїду навіть якогось
порядку і натовпу при лодках. Не чути було п
серед жінок. Як лодки з жінками і дїтми зн
серед темряви, візвано мущин, всїдати до ло
То всьо стало ся серед найбільшого спокою.
Беслї всїдав до лодки, била 1. год по півночи.
була красна, зьвіздиста, без місяця, море було
кійне як став, але було страшно зимно. Кол
год. завважав Беслї, що „Тітанїк“ хилить ся
раз більше наперед. Сьвітла ще раз заяснїли і
час потім згасли. Чути було сопінє і стогінь ма
Яких пять мінут стояв корабель просто, вигля
чи на тлї горизонту як чорна маса. Потім сх
ся на бік і зник під водою. Рівночасно чути
розпучливий крик соток людий, що в ледяній

…ли ся о своє житє і кричали о поміч, котрої …они самі знали, ніхто не в силї був їм дати.

Після другого донесеня, затонув „Тітанік" на …ах виратуваних в ратункових лодках. Дві треті …скирів стояли спокійно на покладі і ждали як корабель затоне, між ними шість женщин, котрі хотїли вмирати з своїми чоловіками. Ратункові лодки відплили в темноті і ледви уйшли втягаючої струї, що повстала по затоненю „Тітаніка". Коротко перед затоненєм, налетїла на корабель величезна морська струя і змела всіх з корабля. Трийцять … стало ся на якусь тратву; других, що на пів …м рслї лежали в воді ї просили аби їх взяти на тратву, відіпхнено, аби не обтяжувати тратви. Многих з них позабирали до себе лодки.

Лєді Дуф Ґордон, що відплила в послїдній лодці, оповідає, що богато осіб позіставиних на кораблі обгорнула паніка допервa тодї, як побачили, що …х лодка відійшла. Весь хотїло дістати ся на лодки. Деякі мущини хотїли силою дістати ся до лодки, але їх усував капітан при помочи револьвера. Богато з них треба було застрілити, аби привернути порядок. Як спущено одну лодку, скочив сейчас мущина до неї. Його положено сейчас трупом. Тіло впало на долівку, під ноги веїдаючих. Ніхто не міг трупа усунути. Він остав ся в лодції, заки не прибула „Карпатия" і не позабирала всіх на свій поклад.

Деякі з виратуваних є думки, що бачили, як Стед і Астор були разом на однім тратві. Инші кажуть, що бачили Астора разом з майором Буттом, секретаром президента Тафта на помості командан-…

Між виратуваними було також шість Китайців, …скрили ся були під сидженя в ратункових лод-

ках. Їх відкрили аж тоді, як забирали людий з
док на „Карпатию“. Два инші Китайці задусил
в наслідок тягару сидячих над ними осіб. Коман
„Карпатиї“ оповідав, що між чотирома другими
мерзлими групами людий з корабельної залоги,
чьв таких, що їх пальці держали весел. Тепер
ще відомо, що 85 вирятуваних пасажирів з „Т
ніка“ уміщено в ню-йорських шпиталях.

Другий офіцир корабля, Лайтольдер, що та
був переслуханий через слідчу комісию зізнав,
він разом з капитаном Смітом в неділю вечір о 9
2 мін. розважав бездротну осторогу перед ледян
горами, але скорість не зменшено, ані сторожі б
печеньства не побільшено. Капітан був сказав,
воздух чистий, а як би він став мрачний, тоді
сїло би ся їхати поволійше. Лайтольдер тонув ра
з кораблем, два рази був під водою і два рази не
вода викинула. Він потім вчепив ся якоїсь лод
заки одна з них не забрала його до себе. Як
був ще в воді, то по експльозиї впав недалеко нього
комин з корабля і забив богато людий.

Той, що оповів розмову капітана з одною ам
риканкою з Філаделфії, котру минолали в попере
нім розділі, називає ся Пайхен. Коротко перед к
тастрофою мав капітан сказати, що без огляду
ледяні гори, корабель пойде ще скорше. Заподан
Пайхена потверджують з многих сторін: він є тако
думки, що капітан поповнив великий блуд, бо в год
нах небезпеченьства забавляв ся з паном Ісмайом.

Керманич корабля твердить, що капітан См
висказав перед товариством думку, як найскорш
укінчити подорож: через те і не звертав він ніяко
уваги на остереження перед ледяними. Також ско
рість корабля 37.5 морських миль на годину, бу

виду грозячої небезпеки рішучо за велика! Поступоване директора Ісмая, котрий один з перших ратував ся на лодці, а в Ню-Иорку казав себе хоронити шістьом аґентам, критиковано як найострійше.

На „Тітаніку" находила ся також одна банкерська родина з Монтреаль, на імя Алїзон, з двома дітьми. Коли прийшло всїдати до лодок, жінка не хотіла опустити свого чоловіка. Діти, однорічний хлопчик і дворічна дївчинка не схотіла потім відлучити ся від тата і мами, і так всї троє найшли смерть в морських глубинах.

Пані М. Роббен, що також находила ся між вирятуваними подала кореспондентови „телєграфічного бюра Гірша", що більша часть вирятуваних „Карпатією" була в нічних сорочках і не мала часу понатягати навіть пончіх. В наслїдок того, пасажири „Карпатії" мусїли їх заосмотрити передовсїм в відповідні одяги. Богато находячих ся на лодках мущин попало в таке знесилене, що жінки мусїли брати за весла. Шість ратункових лодок згинуло разом з кораблем. Корабельні лїкарі ствердили у многих вирятуваних запалене легких. Донесене про смерть канадийського „короля зелїзниць" Гея, потвердили три його сестри. Пані Роббен ствердила рівнож, що в її лодцї жінки мусїли брати за весла. Оберст Астор мав дуже енерґічно боронити ся перед опущенем „Тітаніка". На всїх лодках чули звуки корабельної капелї, поки вода не поглотила корабля.

Чотирнайцятьлїтний Жак Таер оповідає, що разом з своєю матерю мав іти до ліжка, як їх батько закликав на поклад. Мати не хотїла іти на поклад. Батько змусив єї до того плачем. Жак попрощав ся з нею, поцїлувавши єї. Як корабель потонув, батько дав йому ратунковий пояс і вкинув

його в море. Тут вхопив ся він якогось кава
дерева і стратив притомність. Прийшов до сьв
мости доперва на покладі „Карпатиї". Батько й
згинув.

Десятьлїтний Уілїям Картер оповідає, що й
мама збудила його і сказала убирати ся і бути
важним хлопцем; на покладї стояли жінки, хоро
мущинами з револьверами. Він бачив, як дея
людий постріляно, які хотїли продерти ся че
кордон моряків. Плачучи, сховав ся він за п
матери. Осьмилїтний Артур Ользен їхав з св
батьком, що в Ню-Йорку другий раз оженив
Батько всадив його до лодки, — сам згинув. Х
пець є тепер у чужої ще для себе мачохи.

Зізнанями телєграфістів стверджено, що ко
бель Віте Стар-Лїнії „Балтик" в понедїлок рано
докладну відомість про катастрофу „Тітаніка", а ми
того Нюйорське бюро товариства ще в понед
вечером на всї питаня відповідало, що „Тітан
находить ся в дорозї до Галїфоксу. Кухар з „Т
ніка" був на одній лодцї. Він бачив капітана См
у водї. Як його хотїли виратувати, вирвав ся
розпростер руки і утонув.

Виратуваний Б. Д. Дей сейчас по зударе
наложив ратунковий пояс, при затоплюваню кора
був викинений в море, але його виловила мала л
ка. В водї відморозили ся йому ноги, а лодка й
шість годин плавала, заки не надибала „Карпати
Офіцири „Тітаніка в той спосіб успокоюв ли па
жирів, що казали, що спущене лодок є лише ср
ством осторожности, корабель буде направле
і до рана всьо буде в порядку. На перших лод
відїхало богато супружеств, бо з початку не бу
на покладі стільки женщин, аби заповнити лод

оповідає одна з вира гуваних жінок. Ґрете Льонґлей, ударено такий панував спокій на покладї, що ого людий знова вернуло ся спати. Остати ся на ладї змусила єї нервова тїтка, і в той спосіб на на другій лодцї була виратувана. Богато пасажирів згинуло, не маючи понятя про те, що стало ся.

Панї Андре каже, що чула експльозию. Як єї ...і була віддалена на милю, бачила вона, як корабель потапав. Вісїм осіб на тій лодцї вмерло зі гудени і їх викинено в море.

Панї Шурпіль Канде провела вечір разом з адю... ...том Буттом. Вона бачила, як він пішов до своєї кабіни і вже більше його не бачила. Після зізнань ...иного пасажира Бослї з Лондону, ьсїданє на лодки ...дбувало ся в найбільшім порядку. На самім „Тітаніку" не можна було бачити величини небезпеченьства, доперва з лодки можна бачити, як корабель ...оне. Наповнені лодки мусїли як найскорше відпливати. Лодкам тодї лише грозило небезпеченьство, коли находили ся коло корабля, бо відбиваюча ся ...д корабля вода, могла була заляти лодки. Потім, було то свобідне плаванє, доки не надплила „Карпатия". Лише раз грозило небезпеченьство зіткненя ...ної лодки з другою. Крику на 90 кроків не можна ...уло чути, аж енерґічне веслованє усунуло небезпеченьство. Вибраний на капітана тепляр заявив, що ...з протягу двайцять шістьох лїт їзди океаном, нїколи не бачив він так ясної ночи і спокійного океану. Чисте і гладке як зеркало було море під зьвіздистим небом. А зір наш спочивав на „Тітаніку"; він ...ув в повній довжинї, величаво осьвітлений, лише ...підозрілим наклоненєм передної части корабля.

Панї Марвін оповідає про десять револьверових ...рілів. Вона показує слїди пороху на одїжи і твер-

дить, що близько корабля були рибацькі лодки
ни мусїли когось виратувати.

В противенстві до більшости пасажирів, к
занадто є зворушеними, аби могли що говор
Роберт Данїель з Філядельфії оповідає про заги
„Тітанїка“ досить обширно і докладно, що слї
„Я власне опустив був концертову салю, де ві
вав ся концерт, і розбирав ся в своїй кабінї до
як наступив страшний гук. Сьвітла стемнїли. Я
біг сейчас на поклад, де сотки пасажирів наче
жевільні драпаючи ся і кусаючи ся зводили бо
о місце в лодції. Що раз більша творила ся г
людий аби дістати ся до лодки. Капітан безпере
но видав роскази і запроваджував порядок, осо
во коли сьвітло при помочи батерий акумулят
знова заяснїло. Розпучливі крики в машинових
дїлах, казали догадувати ся, що машини зіпсули
Одні женщини поприходили власне з концерт
салї, видекольтувані, в концертових туалєтах, з
ямантами, другі повибігали в нічних одягах з с
кабін. Ті женщини, що не радо входили до ло
були силою забрані. Я сам чуючи, що корабель
моїми ногами тоне, вискочив з корабля майже
лий. Я бачив, як сьвітла знова гасли, опісля я з
вив ся ледяної криги, через котру я не дав ся
вати морській филї. Пять годин був я в воді
кригами, заки мене виратувано. Не пригадую с
в який спосіб я дістав ся на поклад „Карпат
Кождий на покладї „Тітанїка“ знав, що кораб
під пропалим, бо передна часть його була ма
зовсім знищена. Я бачив, як затонули дві до
наповнені лодки. Богато пань зі страху страт
притомність і повмирали в своїх кабінах.

Панї Дікенсон Бішоп-Детроа оповідає:

Я була першою женщиною, що вскочила до [illegible]рної лодки, і перебула там чотири години, заки [н]е забрала „Карпатия“. Я лежала в ліжку, як [на]ступило з'ударенє, і мене впевнювано, що ніяке не[безп]еченьство не грозить. Як я вибігла на поклад, [та]м було дуже мало людий. Не було ніякого пере[пол]оху, а карність залоги корабельної „Тітаніка“ [бу]ла впрост взірцевою. Богу дякую, що і мій муж [ви]ратував ся.

Одною з пань, що була в можности оповісти [доклад]но про страшний випадок, була панна Корне[лія] Андре-Гудсон. Вона каже, що була в послідній [лод]ці, яку вдало ся виратувати. Поведенє мущин [— го]ворить вона, було подиву гідним, таким, якого [вона н]іколи в житю не бачила. На питанє чи стріляно [— не з]нає, що ні, але додає, що один офіцир заяв[ив бу]в, що кождого, що силою схоче дістати ся [до] лодки застрілить без милосердя. Богато людий [скак]ало з покладу в воду. При тім вона мала ба[ч]ити, як одна лодка з людьми затонула.

Шведський офіцир Гакен Бернстерн Стефансон [їх]ав „Тітаніком“ в справі достави будівельного ма[те]риялу для шведської армії. Він виратував ся [та]ки спосіб, що вискочив з потапаючого корабля [в] море, а відтак щасливо дістав ся до ратункової [лод]ки. Так зрештою зробило і більше людий і з [бі]льшій части уйшли смерти.

Стефансон цілковито вичерпаний по перебутих [ст]рашних пригодах ледви зміг дещо оповісти, як [й]ого поміщено в вигіднім готели. Тутки він і зміг [п]еремінити свій візитовий стрій, що його він за[де]ржав ще з корабля, на вигіднійшу одежу. Бо як [на]ступило з'ударенє корабля, він найспокійнійше [з]абавляв ся з товариством в корабельній каварни.

З'ударене не було зовсім сильне — оповід
Стефансон. Ніким не кинуло з його місця. Чути
ло тільки звичайне колибане корабля. Більшість
нок було в ліжках. Ми вибігли до салї для куре
де богато було мущин, що старали ся розвіда
що стало ся, але всюди панував спокій, правдо
дібно тому, бо всї вірили, що корабель зана
сильної будови, аби міг бути знищеним.

Ми сейчас — оповідає він далї — почали ус
коювати женщин, радили їм одягати ся і всїд
до ратункових лодок. Вправдї і нам то видавало
непотрібним, але се робило ся більше для ос
рожности.

Мущини заховували ся спокійно, і виповн
прикази. Чому мало бути инакше? Прецїнь з'у
рене було таке легке! Я з своїм товаришом зій
на долїшний поклад. Всюди було порожно. Ми
тїли ствердити, що властиво стало ся, і зійшли
саму долину. Тутки побачили ми перший раз гр
страшного небезпеченьства. Долїшна часть була м
же на двоє розтята, а вода цїлою силою пакув
ся до середини. Ми сейчас почали вибігати на го
а підчас того, ми побачили як ладжено лодки
спущена. Більшість, що сидїли в тїй лодцї б
з долїшних покладів, але були між ними і дві ж
щини з перших кляс Єї обслугувало двох матро

„Не маємо чого більше надумувати ся“ кр
нув я свому товаришеви і як лодка відпливала
біч нас, скочили ми з покладу, а відтак щасл
дістали ся до лодки. Вона почала колибати
а надходяча филя втягала єї в воду. Я і мій то
риш вхопили за весла і почали цїлою силою
пливати від корабля. Для нас вже не було нїяк

умиїву, що доля корабля порішена, що він засуджений на загибіль.

Ми відплили досить незначну просторонь, як почули страшні крики і зойки з корабля, що потапав. Наша лодка, як менї здає ся, була одною з послїдних. Всьо скінчило ся так страшно скоро — і потім настала одна велика тишина, котру перервав лише плач женщин, що разом з нами їхали. Деякі з них хотіли вискочити з лодки в море, і ми ледви змогли їх від того повздержати і успокоїти. Як нещасний корабель пірнув у глибину моря, можна було бачити велику силу людий, що плавали по морю, та зводячи тяжку борбу з морськими филями, старали удержати ся на поверхнї моря. Заки доїхали ми до них, затонули вони всї.

Було страшенно зимно, а більшість з нас, була по більшій части майже гола. Здавало ся, минуло богато годин, заки прибула „Карпатия“ і забрала нас на свій поклад. Було так зимно, що на „Карпатиї“ брали ми горячі напої, неначеб то зима була. Воздух був чистий, але мрака і хмари не дозволили нїчого бачити.

Як пані В. Картер опустила „Карпатию“, не була в силї ізза надмірного вичерпаня нїчого оповісти з того, що пережила. На неї зробила найбільше враженє зі всього експльозия корабельного кітла, яка по просту рознесла корабель на кусні. Вона находила ся в послїдній від'їзджаючій лодцї.

Е. Тайльор знова каже, що на него найбільше враженє зробило те, що на кораблї не було підчас удареня найменнього перестраху. Він оповідав, що якраз підчас з'удареня був на корабельнім покладї і бачив ледяну гору.

Панї Бровн оповідає:

Карніст на корабли була знаменита. Музи[к]а грала весь час, а коли вода заливала корабель п[о]раз висше, музика переходила з одного покладу [на] другии і грала. Як я бачила музику послідний ра[з], стояла вона по коліна в воді. Мене з моїми двом[а] сестрами розділено і посаджено кожду в иншу лодк[у]. Капітан стояв на помості, а коли вода заливала ко-рабель, предкладано йому ратунок і взивано всіст[и] до лодки,—він одначе з подякою предложене відкину[в].

Англійка, пані Ада Клярк, яка підчас катастроф[и] стратила свого мужа, спала в ліжку ще пів годин[и] по з'удареню корабля. „Удар був такий легкий, щ[о] навіть не збудив мене з мого легкого сну. Опісл[я] прийшла корабельна послугачка і сказала, аби в[сі] вийшли на поклад. При всіданю до лодок не бул[о] ніякого замішаня. Мій муж запровадив мене до лодк[и], поцілував мене на працанє, і поручив мене Богов[и]. Коли я вже була в лодці, схотіло двох мущин ввійт[и] до неї рівнож. Тоді сказав їм один офіцир, що лодк[а] та призначена лише для женщин, і вони без про-тесту забрали ся.

Я була в своїй нічній одежі. Студінь так пе-реняла моє тіло і мозок і взагалі всі так були нею ошоломлені, що ми не були в силі представити соб[і] ясно величини страшного нещастя. Нараз хтось ска-зав: „Він вже зник", — і ми сиділи так всі не ока-зуючи ніякого співчутя".

Пані Ален Бекер, яка належить до американсько-го лютеръского товариства місийного і уратувала ся разом з своїми трома дітьми оповідає: О 10.30 год. вечером я збудила ся, але один з матрозів ска-зав мені, що можу бути спокійною і іти спати далі. За пів години відтак прибіг другий матроз і сказав, аби як наискорше збирати ся, бо мушу разом з дітьми

...час вcase веїсти до ратункової лодки. Не було навіть ...су дітєм зібрати ся. Двоє дітий забрав матроз, ...и Бекер взяла трету дитину і сїли разом в лодку. ...іх віднайшла „Карпатия“, була вже 5 год. рано.

Абрагам Гіман, пасажир третої кляси з Англії ...ятував ся в той спосіб, що з третої кляси їзди ...лов до першої. Як відтам пасажири виходили на ...бу, вихав ся і він поміж них і осїв коло керми. ...ідчас того не було найменшого заміщаня. Гіман чув, ...підчас спущаня лодок застрілено одного паса...ра третої кляси. Як наша лодка виплила на мо... — оповідає Гіман — налетїла від „Тітаніка“ ве...а морська филя і майже цїлковито залляла нашу ...дку. Ми відплили від корабля на віддалене пів ...ли і тоді бачили, як корабельні сьвітла що раз ...нше почали гаснути. Як „Тітанік“ тонув, одно ...ітло по другім никло.

І. Снідер і його жінка з Індіянополїс оповідають ...те, як корабельні кітли „Тітаніка“ експльодували, ...попросту рознесли корабель на кусні.

Ми були в своїй каюті і я спав — оповідає ...ідер. З'ударене корабля з леляною горою мене ...всїм не збудило, а коли пізнїйше збудила мене ...інка, почули ми, як богато осіб бігало по покладї. ...раз по тім прийшов матроз і сказав, що може ...озити небезпеченьство, і що ми повинні сейчас ...брати ся.

Ми сейчас убрали ся, і вийшли на другий по...клад. Між пасажирами не було нїякого занепокоєня. ...ли офіцири давали прикази спускати лодки і веї...ти в них пасажирам. Сказано нам сїдати до лодки ...ми то зробили, хотяй я в той час раднїйше був би ...ав ся на „Тітаніку“. Бо на „Тітаніку“ виглядало ...ни безпечнїйше, чим в лодці. Заки ми порозуміли

о що ходить, спущено нашу лодку на воду, а лодка сейчас була так набитою, що жінки мусїли сидїти на дні, аби зробити мущинам місце до веслованя.

Ми поїхали несповна 200 стіп від „Тітаніка". Зразу не змогли побачити нїчого особливого, хиба то, що великий корабель своїм одним боком схилив ся глубоко у воду. Але не могли повірити в те, що „Тітанік" зможе затонути. Але корабель тонув що раз більше, і ми могли бачити, як на покладї бігали пасажири то сюди, то туди, і могли чути їх розпучливі голоси.

Ми віддалювали ся щораз дальше. Нараз почули ми дві сильні експльозиї, які не лише що перешкодили в випомповуваню води з корабля, але які розтріскали його сильно. Дуже можливим є, що колиб не ті експльозиї, що корабель розбили на кусні, богато находячих ся близько корабля лодок по його затоненю, булиб потягнені сильним виром в воду і булиб ті люди напевно згинули. А так чим меншу величину, як одну цїлість, представляв корабель, тим менший був по нїм вир і тим менше небезпеченьство для недалеких лодок.

По експльозиї бачили ми людий порозкидуваних по верхних частях корабля. Я думаю, що богато осіб згинуло від експльозий і тому не потонили ся. Богато людий викинено у воду. В годину по експльозиї бачили ми їх плаваючих в водї. Ми чули, як вони стогнали і благали о поміч, але ми їм її дати не могли. Наші власні лодки були загрожені і кождий з нас був би згинув. Деякі з них приплили до нашої лодки і ми забрали їх на неї.

Генрик Стенгель оповідає, що була дуже добров думка одного матроза, аби взяти з собою три зелені ліхтарні. Вони богато помагали в темряві, і при

помочи їх сьвітла могли ратункові лодки держати ся разом.

Стенґель випровадив свою жінку до лодки і сам на ній виратував ся. Він додає, що того ранку рано бачив він величезну ледяну гору з двома шпилями. Се мала бути та гора, що „Тітаніка“ привела до загибели.

Е. З. Тайльор з Філядельфії, один з виратуваних, скочив в воду три мінути передтим, як корабель затонув. Він таке оповідає про катастрофу:

Я власне занятий був їдою, як „Тітанік“ наїхав на ледяну гору. Се був дуже сильний удар, що потрясе кораблем у всїх основах. Якусь хвилинку не знав я, що властиво стало ся. Ніхто не зрозумів значіня випадку. Говорено лише нам, що о корабель отерла ся ледяна гора.

Я чув, як корабель підняв ся і мені здавало ся, начеб він їхав по ледї. Я вибіг на поклад і побачив лїд. Море було повне леду, а корабель посував ся поміж ледом. Після моєї думки були поодинокі части ледяної гори 80 стіп високі.

Я скочив в море і мене виловила одна з ратункових лодок. Я думав, що вже ніколи не побачу сьвіта. На кораблі я ждав, аж вигасли всї сьвітла. Карність на кораблі була знаменита.

Одна з пасажирок „Карпатиї“, панна Ева Руль оповідає про поодинокі зворушаючі сцени при ратованю нещасних пасажирів „Тітаніка“ таке:

Без відомости сплячих пасажирів завернув наш корабель нагло на північ. Ніхто не знав про зміни напряму нашої їзди а перша вістка про величезний випадок дішла до нас тодї, як корабельний кухар одержав приказ зготовити снїданє для 3000 людий.

Та вістка пролетїла скоро весь наш корабель,

і заки він досягнув нещасних в їх ратункових лодках, ми вже всі були на покладі.

День власне сходив в цілій своїй красі як ми побачили меленьку лодку, яка їхала на нас, а як вона надилила близше, побачили ми на ній жінок, з яких сильнійші були при веслах. Першою, що дістала ся на наш поклад була одна нянька, яка держала маленьку 11-місячну дитинку, завинену в плащ, одиноке живе єство, яке остало ся по родині зложеній з пять осіб.

Мущини і жінки выглядали як ошоломлені. Більшість так була перемерзла, що не в силї були рушати ся, а деякі, яких буквально вкинено до лодок, вмерли пізнійше з вичерпаня.

Одною з найбільше зворушаючих сцен, які я коли небудь бачила в житю се була служба божа за виратуваних і служба поминальна за погибших, які відправлено в їдальній сали „Карпатиї“. Плачі і стогни жінок і дітий пронизували серце. Надія, що може ще таки хтось з їх любих виратує ся в якийсь спосіб, їх не опускала.

Як виратувані пережили ті страшні труди се чудо. Одна пані прибула на корабель не маючи спідної білизна, вона лише доокола клубів обвинула ся хусткою, а зверха мала накинений чудовий плащ, який становив для неї цілу одіж.

Жінки в вечірних одягах і шовкових черевиках а діти позавивані в коци — се був звичайний образок, і ми до нього небавом призвичаїли ся. Але зараз потім отворено куфри і валїзи і розділювано одіж на право і на ліво. Навіть корабельні коци розтинано і шито з того одяги.

Моя перша думка була така, що виратувані були присилені до якогось бальона. Бо там ззаду

лічезна ледяна гора, там гине „Тітанік“, а тут маленькі лодки виглядали як звичайне човно, привязане до бальона.

По годиннім відпочинку і покріпленю для женщин, що втратили своїх мужів і рідних було полегшено, як вони могли оповідати про пережите. З многих лодок чули богато стрілів на „Тітаніку“, з того кажуть, що богато мущин воліли радше застрілити ся, чим утопити ся в воді.

Паню Астор, яка одна з перших дістала ся на поклад „Карпатиї“, запроваджено до комнати капітана, других пороздїлювано по ріжних каютах. Пасажири „Карпатиї“ поукладали ся по долівці сальонів, в купелевих комнатах, по столах і т. д. лише би виратуваним з „Тітаніка“ дати хоч тільки вигоди, скільки ті пасажири і корабель „Карпатия“ могли їм були в силї.

Одна пані прийшла на корабель з шестимісячною дитиною, яку вона не бачила аж до тої хвилї, як всїла до ратункової лодки, а її вкинено дитинку в рамена. Нічо не могло би перевисшити тої посьвяти для нещасних з „Тітаніка“, яку їм пасажири „Карпатиї“ в своїм повнім для їх нещастя співчутю, віддали.

Пані Люїза Менсфільд Оґден оповідає, як вона почула ранком свист „Карпатиї“. Вона спитала свого мужа чи нема на дворі мраки. Муж єї вийшов на двір і прийшов допервa за дві мінути. Корабель плав що раз поволїйше, так що пані Оґден почала нервувати ся. В тім вернув єї муж і сказав її, що стало ся велике нещастє і що „Карпатия“ спішить з поміч.

Пасажирів прошено, аби оставали в своїх комнатах. Сказано було, що нема ніякого небезпе-

ченьства, лише „Тітаніка“ постигло нещастє. Пані Огден не повірила одначе в те, для неї було сьмішним вірити в нещасливий випадок „Тітаніка“, вона підозрівала радше, що щось такого грозить „Карпатиї“ і тому зібравши ся скоро, вийшла на поклад.

Тут побачила я — оповідає пані Огден — лодку повну жінок і дітий. Лише дві пані були в вечірних одягах, більшість були одягнені в плащі або в нічних сорочках. Мали на собі легкі черевички та шовкові панчохи. Деякі з них були в капелюхах.

В дальшій віддали видно було дві або три чорні точки, які ми вважали за лодки. Як розвиднїло більше, побачили ми що-раз більше лодок, три по одній сторонї корабля, пять по другій. Пізнійше прибуло їх що раз більше.

То тут то там бачили ми плаваючі розбиті кусні „Тітаніка“ і бачили много ледяних гір висоти 80 до 90 стіп. Пасажирів „Тітаніка“ забрано зараз на наш поклад.

Більшість жінок витягнено на наш поклад, деякі з них мали на стільки сили, що самі видрапали ся на спущеній драбинцї. Море було спокійне весь час як озеро, так що витяганє нещасних на поклад не робило великої трудности. Деякі пані самі помагали при веслованю лодок.

Пані Огден оповідає, що бачила як руки пані Астор і других пань були червоні із змученя при веслованю. Всї майже пані були перемоклі від зимної води, що вприскувала з моря в лодки.

Ті з уратованих, що прибули до Ню-Йорку оповідали, що підчас ратованя пасажирів замкнено в одній убікациї більше як пятьдесять людий, їх звідтам не випущено, і вони разом з „Тітаніком“

нули в морських глибинах. Про се оповідає один орабельних матрозів в той спосіб:

Менї є відомим, що пятьдесять або більше ажирів було замкнених на тім покладї, де була спальна комната і що вони в той спосіб ніяк більше не могли ратувати ся перед смертию. ам був би поніс таку саму смерть, колиб не те, безпосередно по з'удареню корабля з ледяною рою я вибіг на поклад розвідати що стало ся. незабавки видано розказ убирати ратункові ки. Я вибіг в напрямі своєї комнати, та побачив раз вхід до моєї і сусїдних комнат замкненим ерима, які не перепускають воду. Для людий, що ли тепер в комнатах, до яких вхід був замкнений сими дверима, всякий ратунок був тепер немисмий. А було там понад пятьдесять пасажирів. ніхто з них перед тим на поклад не виходив. Я питав в тій справі одного з офіцирів, який відпов: Щож ми можемо порадити? Як отся часть виржить і не дістане ся до неї вода, тодї буде більше воздуху на корабли і ми всї довше з кораблем держимо ся на поверхни. — Отже коштом нехиб смерти пятьдесятьох людий, можливий ратунок льшости!

З многих соток геройських душ, що відважно з повним спокоєм йшли на певну смерть, визнали ся особливо пятьдесятьох хлопцїв, котрих взято поклад для обслугуваня пасажирам першої кляси.

Як тільки поч о ся на корабли замішане, і всьо ило ся до ратунку, скликав капітан всїх хлопцїв себе і сказав їм, аби вони нїгде від каюти не идалювали ся, тільки там сидїли, і нікому з пасаирів не перешкаджали. І цїлу першу годину замішаня, вони спокійно сидїли в своїй каютї.

Пізнійше однак, коли вже всьо було близько кінця і стало ясним, що корабель утоне і кождий повинен сам як може ратувати ся, розбігли ся хлопці по цілім корабли.

Один з пасажирів оповідає, що бачив многих з них як з закуреними папіросами жартували з пасажирами. І ні один з них не зміг дістати ся в ратункову лодку. Ні один з них не уйшов смерти.

Один з пасажирів „Тітаніка", майор Тайхен-Торонто вибігаючи з своєї каюти полишив там скриночку з грішми і дорогими каміннями вартости 300.000 долярів. Вернув отже до каюти назад аби ті гроші і дорогоцінности забрати з собою; однак в послідній хвили рішив ся їх оставити, а замість них забрав з собою лише 3 помаранчі.

Як я хотів забирати гроші — оповідає той майор — здавало ся мені, наче би гроші собі з мене кпили і висьміваи ся. Одинока думка, що тоді прийшла мені до голови, було забрати маленьку шпильку, яка після моєї думки все приносила мені щастє. Я вхопив отже шпильку і помаранчі а гроші і дорогоцінности оставив.

Ясно і докладно оповідає про страшне нещастє панна Иоанетта Гіппах з Чікаґо, коли єї питали про єї вражіня з катастрофи.

„Так, то було страшне. Але то всьо видає ся мені тепер як сон" — казала вона.

Вона і єї мама виїхали з Чікаґо на 3 місяці в подорож для поратованя здоровля мами і для відвидженя свояків. Мама і дочка часто бували в подорожах, завсігди разом. Панна Гіппах завважала: Се була моя осьма подорож через атлянтийський океан, але я не бажала би собі нічого гіршого, як ще раз єї перебувати.

Ми мали їхати на „Олїмпіку“ — одначе побачили, що не мали би тоді часу бути ще в Парижі і тому постановили поїхати „Тітаніком“, на котрий ми всїли в Шербурґу.

„Тітанік“ був такий великий, що ледви можна собі про нього виробити понятє. Всюди як найбільший смак в уряджeню, а каюти були так уладжені як готелеві комнати. Ми мали елєґантну комнату з купелевою комнатою, електричним сьвітлом та всякими вигодами, про які лише можна собі подумати.

Одна моя приятелька на запит єї чоловіка чи ще що єї бракує, відповіла: варта би ще, аби були електричні прилади до смарованя хлїба маслом, бо чогось більшого, вже не можна собі бажати.

Того памятного вечера були ми до $^1/_2$ 11 год. на концерті. Слухали ми прекрасної музики. Орхестра давала денно три концерти: перед полуднем, по полудни і вечером. В орхестрі були самі добрі музиканти і ми одушевляли ся їх гарною грою.

По концерті пішли ми спати. Як наступило ударене, ми спали. Удар був по нашій стороні і ми сейчас збудили ся і зауважили довший приглушуючий шум і лоскіт ударів, потім було знова тихо.

Ми вибігли на двір, де побачили богато людий і спитали що стало ся. Прийшов один матроз і сказав, що то є нічо, що ми лише отерли ся о ледяну гору. Порадив нам піти спати дальше. Ми вернули знова. Але мама сказала: Я ще ніколи не бачила ледяної гори, я вберу ся і вийду на поклад. Я хотїла перемовити маму іти дальше до ліжка, але вона оперла ся. Я не хотїла сама остати ся, тому зібрала ся і я. Я була така сплячa, що менї

трудно було убирати ся, але ми обі зібрали ся тепло і вийшли.

Я думаю, що якби не пан Астор, ми були би згинули. Спускали власне послїдну лодку, як нас побачив пан Астор. Він сказав підняти так високо лодку, що моя мама могла в неї вскочити. Але мама не хотїла всїдати до лодки хиба під услівєм, що і я піду разом з нею. Астор знова дав доказ своєї великодушности, бо зараз спонукав офіцирів, що і мене посадили до лодки.

Астор був найспокійнїйший мущина підчас тих страшних годин на „Тітанїку“ якого я лише там бачила. З веселою усьмішкою на устах кермував він роботою при обсаджуваню лодок женщинами і дїтми. Не бійте ся „Тітанїк“ не утоне і ми будемо всї вirатовані, казав Астор, підчас коли він помагав перестрашеним пасажирам всїдати до лодок.

Врештї ми були в лодці, хотяй то видавало ся нам непотрібним, а на дворі так зимно, а море таке широке. Але кождий старав ся дістати ся до лодки. Наша була послїдною. При веслї сидїла пані Таєр, вона веслувала цїлу ніч і ледви раз при тім відпочивала. Вона така була відважна, хотяй знала, що єї син і муж остали там на кораблі...

А також і пані Астор була в нашій лодці. Вона плакала, а єї лице було окровавлене від припадкового удару веслом. Була також в нашій лодці молода женщина з своїм чоловіком. Вона притиснула ся до свого мужа і казала плачучи, що ніколи не розлучить ся з ним, то офіцири взяли їх обох в лодку. Було взагалї в нашій лодці около 35 пасажирів.

Заки ми повсїдали в лодку, вернула я до каюти, щоби забрати ратункові пояси, котрі нам офіци-

ри наложили. При тім забрала я і теплі коци, бо офіцири казали, що буде дуже зимно і треба буде кілька годин бути на морю. Навіть тоді не думали ми, що „Тітанїк“ утоне. Ми мали більше коців як потребували самі, тому злишні дали ми одній нещасній пані, яка була лише в нічній сорочці і мала при собі дитинку, на якій також лише сорочка була. Бідна дитинка весь час смачно спала.

Як ми від'їхали трохи від корабля, споглянули ми на нього, а я сказала до мами: він тоне. І вкоротції він справді і затонув. Аж до самого кінця стояла орхестра і грала: Близше мій Боже до тебе...

В нашій лодції було лише один або двоє людий, що розуміли ся на веслованю, а ми їхали то в одну, то в другу сторону, та все здавало ся нам, що стоїмо на однім місци. Але ми все таки досить віддалили ся від „Тітанїка“, заки він затонув.

Ми витягнули з води до лодки вісьмох мущин, пасажирів третої кляси. Вода була спокійна, а небо таке красне, стільки було зьвізд на небі! Нїчо не було крім моря і неба. Не можна собі представити як ми чули ся самотними на морю. А при тім стільки було метеорів! А я ніколи в житю не бачила іх стільки. Як звісно каже ся, що як зьвізда спадає, тоді умирає хтось. І ми про се думали, а недалеко нас було так богато людий, що умирали в зимній воді...

Та ніч була така довга. Вкінци побачили ми мале сьвітло. Се під'їхала до нас мала тратва, на якій сиділо збитих в купу дванайцять мущин. Вони зажадали, аби ми забрали їх на свою лодку. Ми спершу запитали хто вони є і не знали самі що робити, бо наша лодка і так була тяжко наладова-

на, а до того і вода ставала, що раз більше неспокійною. Але вони сказали, що вони на всякий випадок вскочуть до нашої лодки, так що ми нарешті взяли їх на свій поклад, бо при їх насильнім вскакуваню могла би лодка дуже легло перевернути ся. Се були матрози і наставники з „Тітаніка". Як ми їх взяли на свій поклад, ставало море щораз бурнійше, так що тут то там вливала ся вода до нашої лодки. Вкоротці було єї в лодці на високу одної стопи, але ми не мали нічого, чим би ми могли ту воду вичерпати. Филї підходили що раз висше, і колиб нас вскорі не забрали на „Карпатию", ми були би з певностию за якої пів години витопили ся.

„Якжеш вам було на Карпатиї" — питали панну Гіппах.

Як найкрасше — відповідала панна Гіппах з одушевленем. Ніхто не міг би бути більше учинним та готовим до пожертвованя, як то робила залога „Карпатиї". Вони оставили своїх власних пасажирів, а сердечно заняли ся нами. Нам роздано теплі накритя та зготовлено теплі напої,

До вечера ми не могли заснути. Пасажири „Карпатиї" відступили нам свої каюти, де ми замешкали спільно з другими панями. Першої ночи відступили ми свої ліжка двом молодим паням, які були дуже хорими. Ми спали на софах в їдальнім сальоні. Другу ніч спали ми на матерацах в каютї з молодими панями, а трету вже в вигідних лїжках.

Запитана про офіцирів і матрозів „Тітаніка" відповіла панна Гіппах в той спосіб:

Про них говорено лише саме добре. Вони знають свій приказ, ніколи не безпокоїти пасажира що небудь би стало ся. Так і говорила до нас жі-

ноча служба залоги, що нічо не грозить, що се лише невеликий випадок, що ми всї від'їзджаючі лодками повернемо, і то правдоподібно ще таки рано. Так вони нам говорили, але вони знали всьо, вони знали, що в сїм випадку говорять страшну неправду.

Ґеорґ Броден, атлєт з Каліфорнії, котрий рівнож вратував ся на „Карпатиї“, так оповідає свої вражіня з катастрофи „Тітаніка“:

Я був в своїй каюті і хотів власне іти спати, коли наступив удар. Видавало ся з початку, що то нічого страшного. Я взяв на себе нагорнку і вийшов на другий поклад. Пятнайцять мінут пізнійше, спущено першу лодку. Небавом по сїм стали всї пасажири збігати ся на поклад, а ратункові лодки сейчас всюди стали ладити до спущеня.

Я стояв коло управителя театру Гарріса, який прощав ся з своєю жінкою, що всїдала до лодки. Видано приказ, що наперед всїдають жінки і діти, і тому Гарріс остав на покладї. Зараз по відбитю перших лодок скочив якийсь мущина з покладу в море. Богато других пішло його слїдом.

В межичасї я завважав таке геройське діло капітана Сміта: Сміт побачив, як на морю топить ся якась дитина. Скочив проте без ваганя в море, вхопив дитину, доплив з нею до одної з від'їзджаючих лодок, подав її до лодки, а сам приплив знова до корабля.

В той час, як капітан вертав до корабля, наступила експльозия, яка потрясла цїлим судном. Я мав на собі вже в той час ратунковий пояс і скочив з покладу в море.

Я натрафив на ледяну кригу, вона мене одначе не ушкодила. Плаваючи віддалив ся яких 60 стіп

від корабля, як на нїм наступило кілька експльозий. Я обернув ся і побачив, як „Тітанїк“ схилений передною своєю частию, тонув. Сотки людий було в той час в водї. Як нещасний наш корабель затонув, чути були проразливі крики плаваючих по морю. Як я вискував з корабля, музика корабельна грала без перестанку. Сьвітла яснїли доти, доки корабель не скрив ся під водою.

Більше як дві години плавав я по морю, тримаючи ся сильно якогось відламка корабля, заки мене не забрано на одну з ратункових лодок. Около 6. години рано явила ся „Карпатия“. І вона всїм нам принесла спасене.

На кораблі ще бачив я, як один з корабельних матрозів застрілив якогось чужинця, що хотів продерти ся через товпу жінок, аби дістати ся до лодки.

Як нераз велике нещастє викриває у людий незнані здібности, можемо пізнати з оповіданя панни доктор Алїци Леадер, одної з нюйорських лїкарок, яка оповідає таке:

На лодцї, на якій я ратувала ся, була зі мною ґрафиня Рот. Як показало ся, що моряки які разом з нами сидїли, не вміють обходити ся з веслами і зле лодкою кермували, ґрафиня обняла головну керму лодки і на причуд гарно нею кермувала.

Богато пань пішло на поміч ґрафини і завзято лодкою веслували, підчас коли слабі і недосьвідчені моряки сидїли спокійно в кутї нашої лодки.

Сама панї Рот так малює останні хвилї „Тітанїка“ і ратунок його пасажирів:

Страшно було дивити ся, як корабель що раз більше потапав, коли ми, відпливши від нього, оглядали його з боку. Ми були на лодцї ч. 8. і від-

…им ми бачили, як сьвітло одно по другім гасло, а потім наступила темнота — і резиґнация у нас.

На нашій лодці було двох матрозів і 31 женщин. Імя одного матроза я запамятала — називав ся Ґравфорд. Як ми відплили від „Тітаніка“ спитала я одного з моряків, чи не позволив би мені кермувати лодкою, бо я на тім дещо розумію ся. Він радо згодив ся. І я сейчас вхопила за керму.

Моя перша думка по опущеню корабля було аби не стратити притомности і розваги. І ми плили, а жінки веслували з всьої сили. Нараз одна з пань, Пенаско, почала гірко плакати за своїм мужем. То було страшне. Єї плач пронизував наші серця, а єї стогни були сумні не до описаня.

Богато з нас хотіли, аби вернути ся і шукати чи би не вдало ся ще кого виратувати. Але більшість була тої гадки, що ми не маємо права ризикувати власним житєм.

Я — і ми всї побачили були сьвітла якогось корабля, віддаленого від нас не більше трох миль. Три години гнали ми цїлою силою наших мускулів в напрямі сьвітла того корабля, що також плив напроти нас. В кілька мінут пізнійше на наш великий жаль і розчаровач побачили ми, як сьвітла ставали що раз менші, а корабель пливучи в иншім напрямі, що раз більше зникав з наших очий.

Пані Люціна Сміт, донька посла з західної Віржінії, яка перед 8 тижнями вийшла була за муж але муж котрої утонув ся разом з „Тітаніком“, так оповідає про катастрофу:

Залога корабля не ждала, аж лодка буде цїлком виповнена, але як найскорше єї спускала на воду. В нашій лодцї було 26 осіб, натомість місця в ній було що найменче на пятьдесять осіб.

Я благала капітана Сміта, аби дозволив сїсти в нашу лодку і мойому мужови, але всї мої просьби були безуспішними.

Нашу лодку спущено на воду з одним лише моряком, що мав нею кермувати, але він був пяний. Він був в такім станї, що не в силї був кермувати і тому жінки самі мусїли взяти за весла, та плисти через ледову воду.

Панї Александра Комптон і єї донька з Ню-Орлеану, по прибутю до Ню-Йорку цїлком були прибиті втратою сина і брата Александра, що згинув на „Тітанїку“. Як ми відпливали лодкою від корабля і посилали синови поздоровленє — оповідає панї Комптон — і в голову нам не приходило, що може бути аке нещастє. Ми думали, що нас вислано на лодках тільки для більшої осторожности. Як капітан Сміт роздавав нам ратункові пояси, жартував: Буде вам в них теплїйше, о скільки не будете потребувати їх уживати.

Всї в нашій лодцї страшно плакали і розпачали як „Тітанїк“ затонув. Наш офіцир, що кермував лодкою, вернув опісля лодков на то місце, де „Тітанік“ перед хвилею ще на дармо боров ся з водою. На водї побачили ми якогось мущину, що боров ся з морськими филями. На хвильку я подумала, що то мій син, але се була лише мана, бо менї судило ся, нїколи вже не бачити свого дорого сина.

Панї Юлїя Зіґель, замужна Кавендіш, дочка знаного мілїонера в Чікаґо була одною з тих, що вирятувала ся з „Тіганїка“. Єї муж утонив ся. Вона так оповідає про загибіль „Тітаніка“.

Я спала, як мене збудив мій муж, і сказав що наш корабель мав якийсь випадок. Я сейчас встала,

кинула на себе нагортку свого мужа і разом з ним вийшла на поклад.

Тутки було богато людий, але магрози вповали, що не грозить ніяке небезпеченьство. Почали наповняти лодки жінками, як розніс ся оклик: Ратуйте своє житє.

Я була в другій лодці. Мій муж поцілював мене на працанє і сказав мені, що я мушу остати в лодці, а про себе він вже подбає. Небо було ясне.

В хвили як лодку вже спускали на воду, ще раз поцілувала я свойого мужа.

Якийсь мущина хотів дістати ся до лодки, але його усунено. Инший знова мущина, Канадиєць, який твердив, що вміє кермувати, звернув ся до стоячої на покладі ґрупи людий і сказав: Я вмію кермувати, але як в лодці є ще місце для когось, нехай всїдає котрась з женщин. Я не є трусом.

Жінки стали просити його аби він всїв до лодки і став нею кермувати, а ті що стояли на покладі, теж налягали на нього, аби він то зробив. Він стиснув руки своїх знакомих, спустив ся шнурком до лодки і обняв єї керму.

Мене страшно болить втрата мойого дорогого мужа, але я тішу ся, що маю вратовану дитинку, яку я підчас нашої подорожі оставила в дома.

Незвичайно вірно і інтересно оповідає про катастрофу „Тітаніка“ панна Мінаган, яка їхала в товаристві свойого брата д-ра Мінагана і його жінки.

Мій брат — оповідає вона — брав живу участь в ратованю жінок. З усьмішкою на працанє і словами: „будь відважна“ відпровадив він свою жінку до лодки, а сам вернув на корабель, який вже тоді стояв під водою.

На „Тітаніку“ було в нашім товаристві двай-

цять або більше молодих жінок, які всї вертали з щасливо до тепер перебутих медових місяців. Але потім вернули вони до дому вдовицями в сльозах і смутку замість щастя.

Памятного вечера — оповідає панна Мінаган далї — сидїли ми на покладї „Тітаніка“ і роскошували ся сьвіжим воздухом і чудовим небом. Старі матрози казали нам, що ще ніколи не бачили моря так спокійного. Около пів до десятої вечером стало нараз так пронизливо зимно, що ми всї мусїли повтїкати до своїх кают. Ми мусїли з страшною скоростию наїхати на ледяні гори, бо воздух в кількох мінутах став таким зимним, що ми не могли огріти ся навіть тодї, як закривали ся коцами.

Ми власне положили ся до ліжка, як нараз завважили ми у корабля глухе потрясенє, при чім корабель став поволїйше їхати. Я думала навіть, що корабель зовсїм став, а опісля почули ми роскази капітана і ми сейчас вийшли на поклад, аби побачити, що властиво стало ся.

Я ніколи в моїм житю не бачила такої притомности ума і відваги, яку я бачила у мущин першої і другої каюти. К. Астор став неначе душею ратункової акциї. Майор Бут, Ґуґенгайм, Віденер і Таєр творили ґрупу, яка обдумувала всї пляни, що їх опісля мало виконати ся.

В тім виступає Кольонель Астор і кричить: Не пустить ся до лодки нї одного мущини, заки не забере ся в лодки всїх жінок і дїтий.

Богато жінок не хотїло опустити корабля. Панї Астор притулила ся до свого мужа і просила його аби позволив її разом з ним остати на „Тітанїку“. А коли він настававав на те, що принайменче вона повинна ратувати ся, обняла його і благала дати її

жність, поділити свою долю з долею Астора. Він наче взяв єї на руки і заніс до лодки, яка власне ред нашою була спущеною.

Я і жінка мого брата не хотіли оставити його мого, хотяй ми знали, що корабель затоне, а разом з ним всї, що на нїм будуть. Ми просили проте брата аби ратував ся з нами. Але він сказав: Нї, останусь з другими, все одно, що стане ся.

Опісля, як час уходив, а відчіпали власне подну лодку, брат силою нагнав і випхав нас до лодки. Він сказав нам „будьте здорові“, і говорив нам спокійно, але з глубоким зворушенєм! „будьте відважні!“ Потім помахав він нам ще рукою і ми відплили на море на таке віддаленє, що повставший з затопленю корабля вир, вже не міг нас захопити.

Як корабель тонув, почули ми проразливу експльозию, яка розсадила корабель на двоє, а як він сходив вже під воду, бачили ми мого брата як ще махав рукою, хотяй ледви чи міг він нас бачити, бо нїхто з нас не мав сьвітла. Ми не мали нїчого з собою, крім одежі, яку ми встигли скоро натягнути. Нїхто з нас не подумав про те, аби взяти з собою одїж або поживу, бо ми знали, що сиґналїзовано „Карпатию“ і що „Карпатия“ є вже в дорозї на наш ратунок.

Як залога спускала лодки на воду, чули ми кілька вистрілів, але нам сказано, що офіцири стріляють длятого, аби відстрашити пасажирів третої кляси, які силою хотіли дістати ся до лодок. Крик пути було лише між пасажирами третої кляси, всюди инде панував взірцевий спокій.

Я нїколи не забуду спокою і відваги мущин, як вони стояли на кораблі, і заглядали в очи неминучій смерти. Тут то там виступав з них один,

та вдивляючи ся далеко крізь ніч посилав рукою відізджаючим, послідні поздоровленя.

Потім чим раз менше їх було видно, аж . . пропало і всюди стало тихо — кінчить своє оп в. дає панна Мінагаг

Тома Вітлей, один з корабельної служби „Тітаніка“, якого з зломаною ногою принесено до шпиталя, спав пять покладів висше головних спальних сальонів. Він вибіг на гору і бачив ледяну гору, що взносила ся до гори наче яка вежа, далеко висше понад передну часть корабля.

Вона — каже Вітлей—виглядала як величезна гора скла. Я бачив, що ми пропали. Майже зараз потім почув я, що теплярню ч. 11 заливає вода і що ми мусимо згинути. Двері непропускаючі води всюди позамикано, але офіцири, які бояли ся експльозиї в долішних частях корабля, візвали охотних людий, які би загасили в тих частях вогні.

Сейчас зголосило ся поверх двайцять людий і зійшли на долину. Аби вони дістали ся до кітлів, треба було їм знова отворити двері, а за той час ми чули, як крізь отворені двері бухала вода до середини. В кілька мінут пізнише були вже ті люди з наложеними ратунковими поясами на кораблі.

Пані Б. Гарріс, жінка директора театру, який згинув в тій катастрофі, так оповідає:

Ми були в своїй каюті, як до нас доніс ся росказ старшини убирати ратункові пояси і виходити на поклад. Сей росказ видано кілька мінут пізнише по зударению корабля з ледяною горою. Ми не мали поняття, що небезпеченьство є поважне і думали, що се якись незначний випадок з машинами. Навіть як ми повбирали вже ратункові пояси

…повиходили на поклад, не могли ми зрозуміти зна…ня такого росказу.

Як ми виходили на поклад, стрінули ми групи …щин і жінок, що сьміяли ся і жартували. А як …и побачили з покладу, що стали відвязувати ра…нкові лодки, почав нас здіймати страх перед на…им положенем. Потім слїдував росказ: Наперед …інки і дїти.

Офіцири і матрози оббігали всюди і повторяли …оказ: Наперед жінки і дїти! Богато жінок мусїли …лою впровадити до лодок. Одні думали, що то …о лише жарт, инші знова не хотїли полишити …оїх мужів, батьків та братів.

Як пасажири зрозуміли грозу свого положеня, …чивши, як офіцири і матрози взяли ся до своєї …оботи, зрозуміли тодї рівнож, що мусїло стати ся …ось страшного і тодї всї спішили до ратункових …одок.

Астор і його жінка стояли недалеко нас. — …к офіцири „Тітанїка“ прийшли до панї Астор і ра…или її, аби вона всїла до лодки, вона сего нехо…ла зробити, бо не хотїла опустити свого мужа. Потім сказано менї, аби я всїла до лодки. Мій муж …провадив мене і всадив до лодки, яку сейчас спущено.

Панї Астор всїла до иншої лодки. Як спущено …ю лодку, бачили я мого мужа і Астора як сто…и разом. Мій муж слав менї рукою поздоровленя. … було послїдне, що я бачила у нього.

Цїлі години сидїли ми страшно перемерзлі …ій нещасливій лодцї. Потім побачили ми „Кар…тию“, а мущини почали плисти в сторону кораб… „Карпатия“ стала, нам викинено драбинку і нас …тягнено на поклад. Я стала з краю корабля і о-

глядала надпливаючі лодки, та надіяла ся, що кождої хвилї може надплисти мій муж. А потім як випорожнено послїдну лодку, пізнала я з страшною роспукою, що мій муж згинув разом з „Тітаніком".

Панна Анна Келлї з Чікаґо оповідала по своїм прибутю до Ню-Йорку, що булаб напевно остала на „Тітаніку" і разом з ним згинула, колиб послїдне місце в послїдній лодцї була заняла пані Бурке.

Вона оповідала живо про відносини між пасажирами третої класи підчас зударення корабля з ледяною горою, та про те, як вона дістала ся на послїдну ратункову лодку і то на послїдне місце.

Разом з нею приїхала з Чікаґо 15-лїтна Анна Ґован, котрої тїтка згинула на „Тітанику". Дівчину забрали від єї тїтки та всадили до ратунково лодки, яка сейчас від'їхала. Більше та дївчинка не бачила своєї опікунки.

Я не була би урятованою — каже панна Келлї — колиб не те, що пані Бурке вагала ся вісти до лодки, не хотячи опустити свого мужа. Я була в послїдній лодцї і я була послїдним пасажиром виратуваним з „Тітаніка". Офіцир сказав був то, що то ще є послїдне вільне місце.

Мене збудила одна з жіночої корабельної службн, яка сказала, аби сейчас убирати ся і виходити на поклад. Я то зробила. Зі мною разом була Анна Ґован як я виходила сходами. але вона опісля від мене відділила ся, бо нас роздїлила товпа людий, яка попхала єї в иншу сторону. Я побачила єї відтак аж на „Карпатиї".

З місця, де я стояла, хотїло кількох мущин що виглядали дико і зрезиґновано, дістати ся силою до лодки, але до них сейчас офіцири почали стрі-

и. Деякі з них пали трупом, деяких знова вдало і офіцирам усунути.

Ті, що виратували ся з „Тітаніка“ оповідають про геройство двох, католицьких сьвящеників, котрі помагаючи жінкам і дітям всїдати до лодок, як вже ля прочих не було ратунку, успокоювали засуджених на нехибну смерть, збирали їх коло себе та уділювали слів розради ввиду неминучої катастрофи.

Оба сьвященики відправляли на кор..., бо...ослуженя, а як того нещасного вечера розн... ...істка про нещасливу пригоду корабля, посьпішили оба на поклад, та докладали всїх старань, аби удержати порядок і забезпечити жінкам і дітям ратунок. Коли коло них громадили ся мущини ріжних народностий, вони підносили руки до неба та проводили горячі молитви.

Ніхто, що прийшов до них ради розради не пішов без слів надії на красшу будучність. Сьвященики обслугували кождого, що до них прийшов, чи католик він був, чи не католик. Коли корабель що раз більше тонув, то тим більша збирала ся громада людий коло сьвящеників, та брала участь в їх молитвах. Ті що відпливали в послїдній лодці бачили, як мущини клячали на кораблі, і як в послїднім моменті, коли вже сьвітла гасли, з тої ґрупи, над якою взяли провід сьвященики, не було чути ніяких криків, бо всї були заняті тихою молитвою. Один з тих сьвящеників був з Анґлії, другий з Німеччини.

Другий гарний примір зимнокровної розваги в виду грозячої небезпеки маємо з поведеня капітана Кросбі, що ... ... жінки. Входячи до жіночих ка... ... ...: Добре би було, аби ви на всякий випадок убрали ...е і були приготовані, бо і другі те саме р...

Кросбі згинув на „Тітаніку“ але його жінка і дочка уратували ся.

Більшість з тих, що згинули на „Тітаніку“ преспокійно спали на кораблі. Як капітан Кросбі перестеріг жінку і дочку перед небезпеченьством, поспішив на поклад, аби там помагати другим ратувати ся. Тоді послїдний раз бачили його жінка і донька. Вони всїли до передпослїдної лодки і на ній спасли своє житє.

Дальші оповіданя вибратуваних.

Г. Габен з Індіянополіс стверджує відомий впрочім факт, що „Тітанік“ в часі катастрофи плив великою скоростию. Як тільки стало ясним, — оповідає він — що небезпеченьство є велике, стали пасажири глотити ся до ратункових лодок. І настав тоді переполох, що многі вискочили почерез поруче в воду. Було цікавим те, що сьвітла сьвітили заєдно, хотяй корабель що раз більше тонув.

Як ми відплили вже на досить велику віддаль, бачили на покладі корабля сотки людий, що з розпукою споглядали на широке море, що їх за хвильку мало прийняти в свої обійми. Почули ми на кораблі кілька по собі слідуючих експльозий. Богато людий повискакувало тоді з корабля. Потім ми бачили, як корабель в середині розпук ся і як люди впадали до моря. А корабель тонув раз у раз, сьвітла стали гаснути і се було послїдним, що ми з „Тітаніка“ бачили.

Температура на морю була дуже низькою. В моїй лодці так жінки як мущини були дуже легко поубирані. Декілька з них повмирали. Офіцир, який кермував нашою лодкою, порадив, що [illegible] померших похоронити. І обладувавши [illegible], вкинено нещасних до моря. Нам відомими були інші подібні похорони з других ратункових [illegible].

Ми не знали, що „Карпатія“ є близько [illegible] [illegible] ратували.

Як „Т[illegible]“ [illegible] Астор [illegible] фирером [illegible]

до куро[illegible] лодку до [illegible]. З трема другими вдало ся йому лодку сейчас спустити на воду і на ній ратувати ся. Чотири рази розбивала ся лодка, але за [illegible] раз вдало ся ім лодку направити, аж врешті надплила „Карпатия“ і їх забрала на свій поклад.

Як [illegible] плавали по морю, бачили вони в воді, як [illegible], що [illegible] 200 людий, які потонули ся.

Що стосунково богато виратувало ся з корабельної служби можна собі пояснити в той спосіб, що много з них вискочило з „Тітаніка“ в воду, а опісля їх повиловлювали ратункові лодки.

Богато з людий оповідали, що завдячують своє виратуванє великим кусням леду, яких на морю було велике число. І так приміром Італієць Емилій Порталюпі тільки тому ушов нехибної смерти. Він спав цілком смачно як корабель наїхав на ледяну гору. Він спав навіть далі, як вже пасажири ратували ся в лодках. Збудила його доперва експльозия корабельного котла. Тоді доперва вибіг він на поклад, натягнув ратунковий пояс, та не надумуючи ся богато, скочив в море. Тут натрафив він на ледяну кригу, вдрапав ся на неї і при її помочи зміг удержати ся на поверхні моря доти, поки не надїхала „Карпатия“.

З слезами в очах, які на силу старав ся здержати, оповідав В. Сміт з Чікаґо про катастрофу „Тітаніка“, а особливо про родину Колир з Англії що їхала на „Тітаніку“. Був там іменно Гаррі Колир, його жінка і осьмилітна донька. Вони мали їхати до Америки на кораблі „Нью-Йорк“, але [illegible] страйку англійських [illegible] робітників не ми

ще в той час виїхати і тому родина Колір поїхала на „Тітаніку“.

Як тільки наїхав „Тітанік“ на ледяну гору, сейчас вони побудили ся і легко убрані вибігли на поклад. Хтось крикнув, аби пасажири вбирали ратункові пояси. Колїр побіг сейчас аби принести три пояси для себе, жінки і доньки.

Але жінка не побачила його вже більше. Разом з другими жінками поведено єї сейчас в ратункову лодку. Безпосередно передтим стало ся, що три лодки наповнені вже пасажирами поперевертали ся. Се так настрашило жінок, що вони в ніякий спосіб не хотіли всїдати до них. Вкінци наступило таке, що жінок виривали з рук їх мужів і вкидали їх попросту до лодок.

Коло лодок стояли офіцири з револьверами в руках аби могти здержати тих мущин третої кляси, що силою хотїли дїстати ся до лодок. Один з них скочив таки до лодки в надії, що таки виратує ся, але його схопив офіцир і вкинув до води, де він утопив ся.

Пані Колїр оповідала, що конець „Тітаніка“ був страшний, як було дивити ся на нього з покладу лодки. Наперед схилив ся один бік корабля, відтак другий, аж корабель цілком став тонути, підчас чого сотки людий гинучих з „Тітаніком“, своїм розпучливим криком страшенно продирали воздух.

Ще цілу годину чути було крики, поки корабель не затонув, а то була для пані Колїр незабутна в житю хвиля.

Ратункова лодка мала дуже богато до праці, аби удержати рівновагу і оминути з'ударення з якою ледяною кригою.

Пані Колїр з донькою остали круглими бідаками, бо весь масток який мали, пішов з єї мужом на дно моря.

Панна Константина Віллярд, яка опустила „Тітаніка" 20 мінут перед його затоненєм так оповідає свої вражіня з катастрофи:

Коли я вибігла по з'удареню корабля на поклад, спускала власне залога ратункові лодки, а жінки бігали то сюди то туди, шукаючи своїх мужів і дітий. В лодки всаджували самих жінок, а якісь два мущини схопили мене і майже вкинули до лодки.

Не трать часу, возми єї силою, як сама не хоче іти — крикнув офіцир до одного з тих. Передтим ще побігла я до своєї каюти, а відтак бігала з каюти до каюти, аби вишукати своїх знакомих, але на дармо. Маленька англійська дївчина надбігла на мене і кинула ся менї на шию. „Я сама самісінька — плакала вона, чи не схочете мене взяти з собою? Втім почала я розуміти грозу нашого положеня і побачила що окрім двох, всї лодки вже відпливли. Тодї нас забрали до лодки. Всї жінки мали на собі ратункові пояси. Як нас мущини всаджували до лодки, то сьміяли ся до нас, та жаргуючу взивали, аби ми були відважними.

Ніколи не забуду — каже далї панна Константина — одної пригоди, яка мала місце підчас того, як спускали нашу лодку. Мене власне всадили були до лодки, але я ще не усїла була. З боку корабля вибіг якиись чоловік тримаючи в руках щось завите, та з сльозами в очах сказав до мене:

Прошу вас, добра панї: чи не схотїлибисьте бути так добрі ратувати мою маленьку дитинку? Про мене байдуже, але благаю вас возьміть єї

з собою. Само собою розуміє ся, що дитину я взяла. — Більшість жінок мусїли стояти в лодці, бо ратункові пояси, які вони мали на собі робили їм неможливим сидїти.

В нашій лодцї було сїмох мущин, около двайцять жінок і кількоро дїтий. Ніч була темна. Двайцять мінут по нашім від'їздї почули ми сильні експльозиї на кораблп, а корабель здає ся розпук на двоє і тонув. Одна з жінок в нашій лодцї стала сьпівати духовну пісню, а ми всї стали разом сьпівати, хотяй деякі лише з нас знали слова. А довкола нас розносив ся дикий плач безмежної розпуки...

Іван Таєр 17-лїтний молодець, котрого батько, другий віцепрезидент пенсильванського Товариства зелїзничого в катастрофі згинув, а мати виратувала ся, так оповідає про ту морську трагедию:

Мій батько був вже в ліжку, а я і мати власне лагодили ся іти спати, як наступив удар. Я взяв на себе нагортку і вийшов на поклад, але не побачив нїчого цікавого. Я вернув опісля до нашої каюти, а батько і мати удали ся рівнож на поклад.

Ми були цїлком убрані, а коли видано приказ убрати ратункові пояси ми їх убирали, а поверх них натягнули нагортки. Вийшовши на поклад, де були зібрані жінки і дїти, попращали ся ми з мамою.

Тому що ми не думали навіть, що може грозити більше небезпеченьство, оставили ми маму, а самі пішли по покладї. Потім ми вернули на первісне місце і тут побачили, що мама ще не від'їхали. Батько разом з мамою пішли по покладї, я пішов за ними. Міжтим заняла менї дорогу товпа людий, так що я їх стратив з очий і вже не поба-

чив батька ніколи. Се було пів години перед тим, як корабель затонув.

Я побіг на ту сторону, звідки від'їздили лодки, хотів в одну з них вскочити, але там була така сила людий, що я зрезиґнував зі свого пляну.

Я побачив, що богато мущин скакало в море. Разом з одним моїм товаришом постановили ми зробити те саме. Товариш скочив недалеко корабля, але приплив до него назад. Я вже і не бачив его більше.

Я скочив з задного боку корабля в море, затонув, а коли виплив на воду, якась сила погнала мене в сторону від корабля.

Мене ще раз втягнуло у воду, а коли я виплив знова, мене вхопила филя і кидала мною серед маси відламків корабля.

Нараз намацав я рукою якийсь предмет. Коли я зніс очи, побачив я лодку, а на ній кількох мущин. Один з них поміг мені вилїзти до неї. В короткім часї було на ній 25 до 30 мущин. Ми сьпівали духовні пісні і ждали аж буде ранок. На нашім покладі був помічник телеґрафіста з корабля і той нас запевнював, що „Карпатія“ є вже недалеко і що незабавки ми всї будемо спасені.

Надійшов нарешті бажаний час: Надплила „Карпатія“ і за якої півгодини ми всї були на єї покладі, щасливі із свого спасеня, але з тяжким болем серця по втратї своїх дорогих та ізза страшної катастрофи, в котрій стільки наших ближних стратило своє житє та майно.

І так ми навели тутки оповіданя більшої скільности наочних сьвідків на те, аби наші читачі з тих оповідань могли собі виробити як найвірнійший образ того страшного нещастя.

У всесьвіті наступають в ряди — годи великі катастрофи, що потрясають цілим людством і дають йому ясний образ того, як малим є чоловік з своїм розумом супроти великої, могучої Природи. Коли згадаємо собі з історії великі вибухи вульканів, що нищили тисячі і тисячі людских істновань, великі катастрофи спричинені бурями і хмароломами[1]), то катастрофа „Тітаніка“ стає побіч тих нещасть, що принесли людськости великі втрати.

І тому ми і пускаємо між наших титачів отсю книжочку, нехай єї читають, пізнають велике нещастє і біль тих, що їм судило ся пережити те велике горе. Незабавки наступає перша річниця страшної катастрофи. Нехай же наша книжка в ту першу річницю великого нещастя іде між наших людий, та най буде рівночасно скромним руським вінком на гріб тих, що в обороні безборонних жінок і дітий, для добра ближнього — як учив великий Учитель — понесли терпіня, а тепер лежать заховані в незнаних гробах бездонного моря.

Бо виказуючи в нашій книжці геройські вчинки таких людий як письменник Вільгельм Стед, Яків Астор, майор Бут і многих других, що самі ішли на певну загибіль, лише аби своїм ближнім дати ратунок, хотіли ми дати примір, що — як стоїть

[1]) Власне як писано сеї книжки приносять телеграми відомости про страшну бурю в північній Америці, що принесла смерть і руїну кільканадцятьом тисячам людий і спричинала шкоди на кілька сот міліонів долярів.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

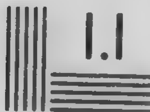

2.8

2.5

3.2

2.2

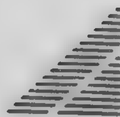
2.0

1.8

в писанях св. Івана — „нема більшої любови над ту, як хтось для своїх приятелів г...“.

„Боже мій близше до Тебе!“

Всї майже наочні сьвідки катастрофи „Тітаніка“ оповідають про те, як в хвилї тоненя корабля корабельна музика грала похвальний гимн „Боже мій близше до Тебе“. Вже доходила вода висше колїн, а музика все грала похвальну пісню на честь всевишньої Сили. Ох, бо і велика то сила чутя у тій благальній пісні, що змогла опанувати товпою людий і заставити в обличу нехибної смерти сьпівати похвальний гимн невидимому Творцю!

Ми не маємо змоги передати тої пісні нашим читачам в відповідній формі на нашу мову. Дємо тутки досить вільний переклад величнього гимну, але вже з нього пізнають читачі ту силу і красу почувань тої людини, що пісню творила.

Мій Боже близше до Тебе
Близше до Тебе!
Чи око заллєсь слезою у мене
Близше до Тебе!

Чи гнете жах та мука мене
Кличем менї завсе буде:
Мій Боже близше до Тебе.
Близше до Тебе!

Чи ніч заскочить, як Якова ра...
Нечайно мене.
Чи спочину в дорозі
На камени де.

Навіть в снах тут у мене
Одно бажане все та в е:
Мій Боже близше до Тебе.
Близше до Тебе!

Най по дикім краю йде моя дорога
І стрімко стежина паде.
Дар Твій усякий дла мене
Усе лише щастєм буде;

Щоб не зблукав я в біді
Кличуть ангели мені:
Мій Боже близше до Тебе
Близше до Тебе.

Як нічка мине потім.
Як сонце засяє мені.
І я близше буду
Як передтим.

Збудую мою сьвятиню Тобі.
Закличу радо в гору:
Мій Боже близше до Тебе.
Близше до Тебе!

Всьо посилай по своїй волї
В житю для мене:
Щоб лиш сповнилось моє бажанє:
Близше до Тебе.

А як скину мою паломну путь
Утішно знесу Тобі мою груди:
Мій Боже близше до Тебе.
Близше до Тебе!

Отсе та пісня-гимн, що засудженим на смерть несла в послїдних хвилях укоєнє їх великого болю... Упоєні думкою-щастєм тої близькости доброго Бога, з спокоєм чекали своєї долї... І се було їх одинокою надією на розвязанє страшних терпінь. „Весь посилай по своїй волї в житю для мене, щоб лиш сповнилось моє бажанє: Близше до Тебе — говорить ся в пісни. І певно, ті люди, котрих геройський спокій і резиґнацию ми сегодняподивляємо, послїдні хвилї свого житя віддали почуванням могучого гимну. „А як скінчу свою паломну путь, утішно знесу Тобі мою грудь: Мій Боже близше до Тебе...

І кінчили ті нещасливі свою путь серед зимних ледяних гір, на просторах безмежного моря і сходили в бездонні челюсти ненаситного океану з тою думкою, що незабавки будуть близше до Бога...

Справа катастрофи Тітаніка перед слідчою комісиєю.

У вас вже згадувало ся про те, що американське правительство сейчас по катастрофі виделегувало спеціяльну слідчу комісию, яка мала провірити справу катастрофи і оречи, хто в тім случаю поносить вину небувалого випадку. Перед тою комісиєю переслухано цілий ряд сьвідків, які для наших читачів будуть певно також цікавими, так як переслухувані люди перед урядовою властию давали вірні і правдиві ізнаня про стан річий підчас катастрофи.

Одними з найцікавійших будуть зізнаня директора Віте-Стар Лінії, котрий, як звісно, їхав на Тітаніку і котрому приписують, що то він власне дав приказ їхати з шаленою скоростию, яка мала довести до страшного з'удареня з ледяною горою.

Ісмай, зломаним голосом оповідав про те, як він уйшов з корабля від того часу, як від'їхав на ратунковій лодці разом з женщинами, поки не найшов ся на покладі „Карпатиї".

Він не знав напевно на котрій лодці він відїхав, міг одначе сказати, як довго оставав ще на „Тітаніку" вже по з'удареню. Додав при тім, що заки він сів до ратункової лодки, його запевнено, що на кораблі нема вже ні одної женщини.

О скільки зможу найвірнійше справу представити — казав Ісмай — дня 1. цьвітня виїхав „Тітанік" в свою першу дорогу, яка ішла цілком вдоволяючо. В дорогу на океан опустили ми Сітемптон 12 год., переїхали Егербурґ, поїхали дальше на

Квенстон, куди ми, як думаю, заїхали в четвер в полудне. Першого дня робили ми 464 до 474 морських миль, другого і третого дня їхали ми 576 або 579 миль. Погода була чудова, з виїмком, що одного дня мали ми вечером около 10 минут мраки. З'ударенє мало місце в неділю вечером. Не знаю докладно часу. Я власне тоді спав, як то стало ся. Корабель затонув, як менї потім сказано, о 2 год. 20 мінут над раном. Корабель не їхав повною скоростию. В такім випадку мусїв би був робити 78—80 оборотів, коли він їх робив лише 72—75, а до того навіть не всї корабльні кітли були в русї. Признам ся, що ми задумували пустити корабель повною скоростию доперва в понеділок по полудни або у второк рано.

Менї здає ся, що удар мене збудив. Я лежав ще мінуту або дві, потім встав, вийшов на поклад, де стрінув одного з матрозів і спитав ся, що стало ся. Він відповів, що сам не знає. Потім вернув я до своєї комнати, надягнув на себе нагортку і вийшов на поклак де здибав капітана Сміта. Що стало ся? спитав я. Ми наїхали не ледяну гору — була відповідь капітана. Я спитав чи небезпеченьство є поважне на що він відповів, що він думає, що поважне. Потім зійшов я на долину, де стрінув корабельного надінжінера. Я спитав його, чи він думає, що корабель є поважно ушкоджений. Він дав потакуючу відповідь. Потім пішов я вздовж покладу, побачив, як офіцир був занятий спусканем ратункових лодок, і став йому при тім помагати. Ісмай додав ще, що из кораблї находив ся урядник того будівельного підприємства, що корабель будував, Тома Андре, він мав наглядати, чи корабел

буде в добрім стані і які би можна додати ще у-липшеня, але він згинув разом з „Тітаніком.“

„Чи говорили ви коли з капітаном Смітом про скорість їзди?“ питали Ісмая.

„Ні, ніколи“ — була відповідь.

„Чи говорено про те, що скорість треба що раз побільшувати, коли ви хотіли в середу о 5 год. рано прибути до Ню-Йорку?

„Таж ми не мали нічо до зисканя, аби потребували скорше прибувати“.

Ісмай доказував, що обороти повинні були бути більшими, бо так водить ся з новими кораблями. В суботу було 75 оборотів, але се цілковито не є найбільша скорість. При тім Ісмай не знав нічо про те, що зголошено близкість ледяних гір, а сам ще не бачив ніколи ледяної гори.

І з тої причини ви не мали ніякої розмови і капітаном?

„Цілком ні. Се не належало до мого урядованя. Я був на кораблі більше як пасажир і не мішав ся в справи капітана“.

Ісмай не годен був ствердити, чи виратувані дістали всі жінки і діти. В його лодції було 45 людий, в тім 4 мущини, але він не бачив, начеб які мущини силою хотіли дістати ся до ратункової лодки, жінок натомість брали, котра лише прийшла.

„Який був стан корабля при вашім від'їзді?“

„Я стояв власне напроти ратункової лодки. В якій було вже досить людий. Один офіцир взивав, чи не ма ще яких жінок на покладі. Але в поближу не було жадних і я скочив до лодки.“

Майже всі пасажири, яких бачив Ісмай, мали ратункові пояси. Він не бачив нікого, аби скакав в море. Вони відплили опісля на повне море, і пе-

речекали там чотири години, аж до прибутя Карпатиї.

„Що можете сказати про затонене „Тітаніка?“

„Нічо, я не бачив його, як він тонув. Я відвернув ся плечима до корабля. Я не хотів бачити його, як він тоне, а тепер вдоволений, що я того всього не бачив“.

Додав далї Ісмай, що корабель був найлїпше збудований, як лише собі можна представити, і що не було попросту корабля, який міг би був дорівнати „Тітанїкови“. Колиб удар наступив був в передну часть корабля, то певно він ще нинї пливав би ся був на морських водах, але крига протяла весь бік і не було вже ратунку. Що до ратункових лодок і других приладів, то всьо було уладжено так, як того вимагав англійський закон і проти тих приписів Товариство не могло би видати анї одного зарядженя.

Зараз по директорі Ісмаю переслуханий був капітан „Карпатиї“ Ростроп.

„Котрого дня виїхали ви з Ню-Иорку“ — спитав його сенатор.

„11. цьвітня, в дорогу на Ґібральтар“.

„Кілько ви мали пасажирів?“

„Менї здає ся, що 120 першої кляси, 50 другої, а 565 третої кляси“.

„Оповідайте всьо, що стало ся по вашім виїздї з Ню-Иорку“.

„Ми виїхали в четвер в полудне. До недїлї до півночи мали ми чудову погоду. О год. 12. мінут 35 в понедїлок рано, повідомлено мене, що „Тітанїк“ дав сигнал небезпеченьства.“

„Хто вас повідомив?“

„Телеграфіст бездротного телеграфу. Вість була того змісту, що „Тітанїк“ находить ся в великім

небезпеченьстві. Я казав сейчас змінити напрям ди, скоро лише „Тітанік“ подав нам означенє свого місця. І я став їхати в його напрямі, а віддаленє між нами виносило 58 морських миль. Я післав по надінжінїра, казав оглянути корабельні кітли і дав приказ гнати як мож найскорше напроти „Тітаніка“. Офіцирам дав приказ застановити всяку роботу лагодити ратункові лодки, як рівнож мати приготованими другі ратункові средства.

Як я прибув на місце катастрофи, побачив я перед собою ледяну гору, я казав стати, і почав збирати ратункові лодки розкинені по морю. В тім часї почало днїти. Наоколо, на віддаль чотирох миль бачив я всюди розсїяні лодки. А на всї боки нас були ледяні гори; около двайцять з них були висоти 150 до 200 стіп, много було менших. Всюди видко було останки корабля. О год. 8·30 були вже всї з виратуваних на покладї „Карпатиї.“

Потім оповідав капітан Рострон з слезами в очах далї.

„Я закликав офіцира і сказав що треба відправити службу божу, похвальну за тих, що виратували ся, поминальну за померших. Я се сказав і директорови Ісмайови. Він відповів, що можу робити, що хочу. Ми найшли сейчас сьвященика, і той відправив перед пасажирами службу божу.

Трох з корабельної залоги „Тітаніка“ вибрано з лодки мертвих з пересиленя. Поховано їх в морю.

Запитаний про ратункові лодки „Тітаніка“ відповів Рострон, що всї вони були нові і будовані відповідно до англійського закона. Одну з них бачив він між розбитками „Тітаніка.“

„Чи „Тітанїк“ був на добрій дорозї, як ви перший раз з ним говорили?“.

„На найлїпшій дорозї до Ню-Иорку, ми звемо еї полудневою, аби оминути ледяні гори“.

Капітан Рострон не хотїв казати, чи капітан Сміт був достаточно повідомлений про небезпеченьство і чи можна було оминути ледяні гори, як би був пішов за осторогою.

„Чи вважаєте поведенє капітана „Тітанїка“ розумним і вказаним особливо зі згляду на пору року“ — ставили питанє.

„Так“ — відповів Рострон.

„Яка повинна була бути скорість у такого корабля як „Тітанїк“?

„Я не знав „Тітанїка“ — казав капітан — і тому не можу нїчо казати. Я не бачив нїякого леду, заки не дістав вістки від „Тітанїка“, але я знав остереженє, що ми можемо натрафити на ледяні гори. Мій корабель плив з повною скоростию. Але я установив осібну сторожу, а крім того, богато других людий зголосило ся добровільно, аби сторожити підчас цїлої їзди“.

Капітан Рострон зізнав, що „Карпатия“ мала всього двайцять ратункових лодок, відповідно до англїйського закона.

„Чи не вважаєте се доказом, що той закон не є тепер на місци? Ваш корабель, який був о много менший від „Тітанїки“ мав стільки ратункових лодок, що і „Тітанїк“.

„Нї, „Тітанїка“ самого вважали за ратункову лодку“.

„Ви кажете, що корабельний капітан має абсолютну контролю над рухом корабля?“

„Після закона так, але треба взяти на увагу,

що ми часом мусимо вязати ся і вказівками властителів корабля. Колиб ми того не робили, нас би звільнено зі служби“.

„Коли наспіла телеґрама небезпеченьства, наш телеґрафіст не був у службі, але як він розбирав ся іти до ліжка, мав він апарат на вухах, і колиб не та обставина, ми не були би ніколи чули про нещасливу пригоду Тітаніка“.

Перед тою комісиєю переслухано також винахідника бездротного телеґрафу Марконього. У нас вже було сказано, що те, що хоч часть людий змогло виратувати ся треба завдячувати бездротній телеґрафії. Колиб не депеші вислані з „Тітаніка“, а одержані „Карпатією“, хто знає, чи з всїх виратуваних людий і десять остало би при житю. Винахідником телеґрафу без дроту є Американець Марконї і коли його запросили дати поясненя відносно бездротної телеґрафії, він радо явив ся.

Марконї каже, що після інструкций корабельних товариств, телеґрафіст на корабли має слухати приказів капітана. На питанє чи є правило, кілько на примір на якім корабли має бути телеґрафістів, каже:

На кораблях таких як „Тітанїк“, „Олїмпік“, мусять бути два. „Карпатия“, корабель менший, мала одного. Бездротний телеґраф „Карпатиї“ дїлає лише на невелику просторонь, найбільше на 200 морських миль. Апарат „Тітаніка“ принимав і віддавав депеші на 500 миль в день, а 1000 миль в ночи.

„Чи думаєте, що „Тітанїк“ мав найлїпший апарат?“

„Так, він мусїв мати його найлїпше видосконалим“.

Сенатор комісиї питав ще Марконього, чи конкуруючі підприємства не могли переловлювати і перешкодити бездротним депешам „Карпатиї?“

„Не можу того сказати. Близько коло Ню-Йорку мав я вражінє, що істнує якась перешкода. Потім, як „Карпатия“ дальше получила ся з Ню-Йорком і Ново-Шотляндиєю, то, можна сказати, не було вже перешкоди“.

„Чи чули ви, що капітан „Карпатиї“ казав, що те, що вони одержали депешу „Тітаніка“ було лише щасливим припадком, і що се хиба можна назвати волею Провидіня?“

„Так, я то чув. Се була тілько воля і допуст Провидіня що так стало ся“.

„Чи не можна би завести такого, аби на кождім корабли було по двох телеграфістів і кождий з них все був при апараті?“

„Можна би, але властителї кораблїв не хотять держати по двох телеграфістів, коли вони одним можуть вдоволити ся. Менші підприємства заховують в той спосіб більші видатки“ — кінчив Марконї свої уваги.

Другий офіцир „Тітаніка“ Лїґтольдер зложив перед комісиєю широкі зізнаня передовсім про те, що „Тітанїк“ відповідно до анґлїйського закона був достаточно упосажений в ратункові прилади!

Да її ствердив, що сам бачив в неділю депешу корабля „Америка“, який остерігав перед ледяними горами. Але воздух був чистий, і тому нїхто не бояв ся близкости леду і не пороблено тому відповідних заходів осторожности.

„Що говорено 5 мінут перед 9 год. вечером в неділю, як капітан Сміт прийшов був на поміст корабля?“ — питав президент сенату.

„Ми говорили всього 20 до [illegible] мінут про час, в котрім ми можемо зіткнути ся з ледяними полями. Капітан опустив поміст 25 мінут по 9 год. і сказав менї, аби дещо здержувати скорість корабля, а як би я в якій небудь справі хоч малий мав сумнів, аби його порадити ся.

„В якім часї ви опустили поміст?

„Я передав службу першому офіцирови о 10 год. Ми говорили про ледяні гори і згідно впевнювали ся, що досягнем їх десь около 11 год. значить годину пізнїйше. В тім часї воздух був чистий і спокійний. Пригадую собі, що ми говорили про те, як за далеко ми можемо бачити. Ми бачили докладно зьвізди на горизонтї, значить, було ясно".

Послїдний приказ капітана, який Лїґтольдер чув був, спускати ратункові лодки. Послїдною з них була вузка лодка, яка находила ся побіч офіцирської убікациї. Богато мущин кинуло ся до неї, не вміли єї одначе спустити. В тій власне лодцї ратував ся Лїґтольдер. Коли він всїв до неї і відплив на море, не було в нїй нїкого більше окрім самого Лїґтольдера. Пізнїйше видрапало ся до неї около 30 мущин, які всї плавали по морю, маючи на собі ратункові пояси. Більшість з тих були з корабельної залоги, дещо і з пасажирів. Трох з них вмерло і їх вкинено в море. А ми приймали на лодку кождого, що лише до нас доплив, нїхто нам тодї не був близшим.

Будучи ще на корабли, брав участь Лїґтольдер при всаджувано до лодок женщин. Але він сам в той час не вірив, що небезпеченьство може бути поважне. І тому до першої лодки всадив всього 20—25 пасажирів, з того двох матрозів, до другої 30 пасажирів, а коли при третій лодцї бачив, що

таки положене є небезпечне, всаджував вже стільки, скільки можна було помістити. Так було і з слідуючими лодками. При шестій лодці, мав вже Літольдер богато трудностий в вишуканю жінок. Кликав за ними, але ніяка з них не була на покладї. Тому стали вcїдати до лодки мущини. Як лиш жінки являли ся, сейчас виходили мущини з лодки і робили їм місце.

Богато з тих лодок зараз по затоненю „Тітаніка" вертали на то місце і витягали з води плаваючих людии.

Далї казав Літольдер, що в хвили як корабель тонув, він стояв на офіцирськім помості, і бувби певно також згинув, але на щасте порвала його воздушна филя і кинула ним в море. Тут він довго борикав ся з филями, доки не натрафив на лодку, про котру вже була бесїда.

Тома Коттам 21-лїтний телеграфіст „Карпатиї" родом з Ліверполю каже, що він сталих годин урядових на кораблю не мав. Вже попередні сьвідки були ствердили, що він не був тодї в службі, як надійшла депеша „Тітаніка". Він власне вів розмову з кораблем „Парізіян" і вже ішов спати, але припадково не зняв був з вух телеграфічних слухавок. Той припадок вирятував житє соткам людии, бо колиб він не був зауважив депеші „Тітаніка", „Карпатия" була би не поспішила на поміч і сотки людий певно не були би дочекали ся спасеня.

„Як ви дістали сиґнал небезпеченьства де вас взивали о поміч, то як ви порозуміли, о кого ходить?"

„Я сам викликав „Тітаніка".

„А хто вам казав, що то його спіткало нещастє?"

„Я то відчув з власного чутя“.

„Яка була відповідь ?“

„Прибуваите як наискорше. І від тої хвилї я стояв вже в безперериваній розмові з „Тітаніком“. А відтам приходили разураз такі депеші: „Прибувайте скоро, корабель заливає вода, машини стоять вже у воді. Передна часть хилить ся, не маємо ніякого ратунку“.

Коттам додав ще, що від тої хвилї він безперериво працював при апараті аж до втірка, доки при своїи праці з умученя не заснув. Він не міг собі здати справи з того, коли він з умученя заснув і коли збудив ся.

Підчас переслуханя телеґрафіста Бріде, що, як було сказано, працював на „Тітанику“, зайшла справа про значіне знаків C. Q. D., отже в тій справі додатково був переслуханий Марконі, який таке сказав:

C. Q. є міжнародний сиґнал, що означає, що всї стациї бездротного телеґрафу повинні перестати працювати, а тільки повинні передавати депеші тої стациї, котра має важну вістку. D. додано до того аби означити, що небезпеченьство велике. Нинї сиґнал замінено на знаки S. Q. S.

Сам Бріде так оповідає свої вражіня. Удару корабля ми не чули. Аж як машини замовкли, закликав мене пан Філїпс (другий телеграфист) і я наложив телефонїчний апарат, підчас коли він вийшов побачити, що стало ся. За хвильку він вернув і сказав, що справа виглядає якось недобре.

Коли я почув, що на коритари запанував великий рух, вийшов і я подивити ся, що властиво стало ся, а коли я вернув, чув я як Филипс телеґрафував сиґнали C. Q. D. і подав ґеоґрафічне поло-

жене нашого корабля. Незабавки наспіла відповідь кораблів „Франкфурт“, „Карпатия“ і „Балт…“. Ми другі кораблї оставили, а свої депеші спрямували лише до „Карпатиї“, яка нам відповіла, що в тій хвили спішить нам на поміч.

Капітан прийшов до нашої каюти, як „Карпатия“ повідомляла нас про своє положенє і рахував час, коли менше більше корабель змігби нас осягнути. Коли то зробив, вийшов знова на поміст. Міжтим ми стали собі з „Карпатиєю“ в розмову.

Час від часу виходив я або Филіпс на поклад, аби ствердити положенє корабля. Послїдний раз як я виходив, побачив я, що пасажири були в великім заклопотаню і їх став огортати перестрах. Всї вони бігаючи на всї боки шукали за ратунковими поясами. Більші ратункові лодки вже були повідпливали, була ще одна в офіцирських убікациях і я бачив, як богато мущин старали ся її спустити на воду.

Я вернув до телеґрафічної комнати. Філїпс висилав власне послїдне C, Q. D. Але електрична сила в апараті була така слаба, що ми не були певні, чи телеґрама осягне свою цїль. Філїпс одначе телеграфував далї, а підчас того я надягнув йому і собі ратункові пояси. Потім ми заняли ся ще якоюсь зімлїлою женщиною, яку нам принесли до нашої каюти.

Опісля, 10 мінут перед затоненєм кораблї, сказав капітан всїм аби кождий ратував ся як зможе. Я скочив помочи ґрупі людий здиняти лодку і ми впустили були ся вже на край корабля, як надлетїла филя і лодку нам вирвала. Мене филя порвала з собою. Борикаючи ся з филями вже не пригадую собі як довго, виплив я на воду і відплив

яких 150 кроків від „Тітаніка“, як він затонув. Як корабель затонув, не чув я ніякого виру.

Капітан остав на помості, а коли я обернувся, бачив я як він скакав у воду в хвили, як корабель поринав в глибину. О скільки я міг заувважити, він не мав на собі ратункового пояса, і так разом з кораблем пішов на дно моря.

Любов і смерть на „Тітаніку”.

(Правдива подія підчас катастрофи на „Тітаніку“)

З високого капітанського помосту залунав переразливий звук свиставки — повторений опісля службовими офіцирами — а рівночасно майже з тим залунав також далекозвучний голос капітана:

„Піднести якір!“

Кілька хвиль пізнійше забрязчіли ланцухи, з комнів бухнули сильнійше темні хмари диму і „Тітанік“ — кермований вправною рукою пільота — заколисав ся маєстатично на филях і розстелюючи за собою брудне пасмо розбитої піни почав звільна посувати ся вперед.

На покладах повстав рух і галас не до описаня: тисячі осіб, перехилених через парапети, повіваючи хусточками прощали полишених на березі своячків, а де-не-де чути було навіть здавлений плач і жалібні зітханя. Загально однак панував веселий настрій, піддержуваний численними пугарами шампана, котрі корабельна служба розносила дібраній публиці.

А корабель, прискоривши біг, висунув ся вже на повне море; скалисте побереже Сігемптон чим раз більше заслонювало ся мракою, а переривана лінія, котра біло-синьою обвідкою зазначувала на горизонті сушу, зникла вкінци цілковито. Від сторони моря повіяв зимний, перенимаючий вітер і тому подорожні розійшли ся по своїх каютах.

Але не всї! Бо на задній части покладу першої кляси кождий міг бачити молоду пару притулену до

себе любовно. Вона струнка і гарна, немов весняний ранок скупаний в проміннях сонця, з пречудовими, як італійське небо, синими очима і бујним, ясним волосьм, спливаючим містерно по сніжно-білій шиї; він, прегарно убраний, рослий і барчистий син Альбіону з лицем, в котрім малювала ся рішучість і енергія, придушена в тій хвили дивним упоєньм і щастем.

— Поглянь Мавдо — перервав мущина, тулячи до груди маленьку жіночу ручку і поринаючи своїм огненним зором в ясних очах любки. — Сей чудовий і сьвітляний ранок, без найменшої хмарки на небі, то перший день нашого спільного житя. Дай Боже, щоби наше житє завсїгди було таким — без смутку і горя.

— Я певна, Джемсе — відповіла женщина — що воно таки так буде. Давно вже тому, як я була ще молодою дівчиною, читала я раз в одній книжції, що навіть немилосердна судьба боїть ся скривдити кохаючих ся щиро і з цілої душі, не давши їм перед тим бодай кілька хвилин щастя. Наше щастє почало ся властиво нині, від коли ти став моїм, а я твоєю. — А ти твердо віриш в мою любов, Джемсе?

— Ти ще сумнїваєш ся о тім, моя дорогенька? Таж день нинїшного нашого слюбу, то найщасливіший день в моїм житю. Все ще не можу зрозуміти того, чим то я заслужив собі на те, що можу називати тебе своєю жінкою.

— Люблю тебе, Джемсе з цілої душі повіки і завсїгди буду любити. — Нїколи не відступлю від тебе анї на крок, чи то в щастю чи нещастю. — Так менї Господи Боже допоможи!

При тих словах чудна твар Мавди прибрала

урочистий і ревний вираз, а в очах, взнесених до неба, малював ся спокій і повага.

Джемс зворушений до глубини не міг на разі знайти слів на відповідь; притулив тому кохану до серця і поцілював горячо...

Тимчасом зближав ся вечір.

В далечині, на кінчиках виднокруга, ще видко було потапаюче в океані сонце, котре по легко розбурханих филях розстелювало ще свої останні проміні. Час-до-часу зявляли ся в повітрю віщуни близкости суші — птахи.

З вільна почала западати темрява, котра шарою мракою отулила пливучий велит.

Нараз — немовби за діткненєм чародійної лїсочки — блиснули на покладі тисячі електричних сьвітел, сіючи довкола себе ясний блеск; рівночасно майже з тим залунав голос дзвону скликаючи на обід.

Обід, котрий на всїх кораблях „Віте Стар Лїнії" подають на англійський спосіб аж вечером, минув незвичайно мило і весело. Молода пара, маючи при собі з одної сторони жартівливого корабельного поручника Пітмана, а з другої Б. Ґуґенгайма з Америки — нинї мілонера, котрий перед кільканайцяти роками прибув до Америки без сотика при души яко син бідного кравця — бавила ся знаменито, слухаючи цікавих пригод поручника, зазнаних в Африцї і Австралії. Загальне заінтересоване і загальний подив розбудив славний брилянт „Гопе" оцінований на пів мілїона долярів. Властитель, американський мілонер М. Леан набув его перед кількоми тижнями в Амстердамі в переконаню, що заробить на нім чимало. Прекрасний камінь кружив довкола стола з рук до рук розбуджуючи у всїх, а головно у пань,

незвичайне заінтересоване а у декотрих навіть заздрість.

По довгій доперва хвили вернув до рук властителя, котрий, розмовляючи з ученою панею Марвін, сховав єго до кишені недбалим рухом, немов коробку сірників.

Тимчасом обід вже кінчив ся і служба розносила на тацах чорну каву, коли нараз роздав ся з середини переразливий свист машини і корабель звільнив в бігу. До стола, при котрім на першім місци коло президента „Вите Стар Лінії" Ісмая і жінки мілїонера Астора сидів капітан Сміт, приступив дижурний офіцир і сповістив прибуте пільота, котрий має вїхати кораблем до порту в Хербурґу.

Скоренько докінчено обід і всї, закинувши на себе теплїйші загортки, вийшли на поклад.

Пів годинки пізнїйше при звуках „Марсилїєзи" заїхав „Тітанїк" до порту, витаний ентузіястичними окликами і віватами незлїчимої публики, котра зібрала ся в порті якраз на те, щоби придивити ся та подивляти незвичайного великана.

. . . .

Дві години пізнїйше, то є 12 цьвітня 1912 о годинї 9-ій вечером — по короткім постою — рушив „Тітанїк" в дальшу подорож прямуючи вже без перерви впрост до цїли: Ню-Йорку. Корабель, пращаний овацийно зібраною товпою публики, виплив на повне море, зникаючи в темряві безмісячної ночи.

В салях реставрацийних на „Тітанїку" до пізної ночи чути було стрілянє корків шампана і веселї оклики та сьміхи розбавлених гостей. Доперва над раном погасли звільна сьвітла в салях і каютах а на цїлім кораблі запанувала тишина, перерывана

подекуди окликами покладової сторожі або дижурних офіцирів.

Корабель плив цілою силою пари, зі скоростию 23 вузлів на годину*).

. . . .

Слідуючих днів неприключило ся нічо важнійшого. Вправді наступило значне остудженє температури, але погода дописувала все так, що більшу часть дня можна було перебути на покладі. Впрочім ніхто не міг нарікати, бо офіцири з капітаном Смітом на чолї докладали всїх старань, щоби забавити своїх гостей і скоротити їм нудний час морської подорожі. Тому в однім місци грала пречудово музика, в иншім були театральні вистави, в иншім знова гри і забави так, що без перерви наступало одно по другім викликуючи всюди веселість і оживленє. Не забули навіть пасажирів 3-ої кляси, котрим на покладї уряджено перегони, фантову льотерію і змаганя о грошеву нагороду.

Джемс і Мавда держали ся з далека від всякого галасу і замішаня, а були в товариських зносинах лише о стільки, щоби не стягнути на себе закиду відлюдків або некультурних людий.

Залюблені в собі без міри уникали о скільки мога непрошених сьвідків, а укриті в якім небудь закутку пряли без перестанку золоту нитку мрій і снів о будучности. Часами товаришив їм сталий їх товариш при столї поручник Пітман, а частійше ще Б. Ґуґенгаим, котрий з Марвінами не лише симпатизував, але також обоїх щиро полюбив. Оповіданя єго, як то він з бідного хлопця, завдяки безперивній працї і витревалости доробив ся маєтку займали Марвінів дуже.

*) Вузол — морська миля.

Впрочім — чемні і тактовні — уникали численнійшого товариства, вистарчаючи собі цілковито.

В неділю вечером, по вечері і гербаті пані Мавд чула ся троха нездоровою і тому зійшла сейчас до своєї каюти, лишаючи в сальонах численне товариство знакомих американського промисловця міліонера Фреда, котрий з нагоди своїх уродин угощував всїх дуже виставно.

Джемс занепокоєний поважно дрібною, впрочім навіть лише хвилевою недиспозицією своєї жінки, поспішив сейчас за нею. В каюті уложив єї до сну, на коритарях позамикав старанно всї двері, щоби зглушити доходячі до кабіни голоси музики і забави з сальонів, почім вийшов на хвильку на поклад, щоби за той час могла єго улюблена жіночка заснути.

Вертаючи до своєї кабіни здибав ся він з поручником Пітманом, котрий якраз ішов до служби.

По виміні кількох приязних слів зійшла бесїда на актуальний темат ледяних гір, котрих в послїдних годинах, здибано кілька.

— Немало дивне явище о тій порі і під тою високостию — тим гірше, що небезпечне навіть для такого велита, як Тітанїк — вияснював офіцир.

— Єт — пересаджена обава! Для такого велита, як Тітанїк, нема нїчо небезпечного — відповів усміхаючи ся Марвін.

— Се тяжко предвидїти. Ледяні гори суть завсїгди грізні, особливо, коли мимо їх присутности, пливе ся повною парою!

— Ну, то звільнити біг! Сеж прецінь дуже легко а навіть пожаданим є, коли ходить о добро і житє подорожних!

— На жаль — відповів, знижаючи голос офі-

цир. — Президент Ісмай хотячи осягнути рекорд скорости виразно заказав звільнювати біг, хотяй сам добре знає о небезпеченьстві.

— Дуже по дурному для пустої амбіциї ризикувати житє тисячів людий.

— Так зле не буде, любий пане — докинув поручник кінчаючи розмову — а тепер прощайте, бо о 10-ій годині обіймаю службу на капітанськім мості. Прощайте і до побаченя завтра!

По тих словах віддалив ся офіцир, зникаючи на темних сходах, що вели на горішний поклад. А Джемс, перемерзлий до кости, позаяк виходячи накинув на себе легку лише нагортку, завернув до спальні.

І якраз тоді, коли Джемс доходив до сходів, що вели до каюти, великий годинник на покладі вибив 10-ту годину. Заледви однак дійшов він до половини коритаря, коли нараз почув переразливі голоси свиставок на покладі а вслід за тим дав ся чути також почурий але громовий голос алярмового дзвона. В тій саме хвили відчув так сильне потрясенє, що мусів оперти ся о стіну, щоби не стратити рівноваги. Рівночасно запримітив також, що корабель станув. Минуло кілька — віковічно довгих — хвиль, заки він прийшов до себе.

Причинив ся до того також зростаючий з кождою хвилею крик і галас на покладі, денервуючий нереґулярний голос свиставок а також доходячі з гори крики і голоси команди.

Не надумуючи ся довго вбіг до своєї каюти, щоби успокоїти жінку, на щастє однак вона спала; віддихаючи рівно і спокійно. В виду того вибіг він на поклад, щоби розвідати ся о всім докладно.

На покладі застав він небувале замішанє. Спи-

тав о причину перебігаючого коло него офіцира, але не дістав ніякої відповіди.

Нараз з капітанського помосту залунав громовий голос капітана Сміта, котрий стояв вже на своїм місци:

„Приготовити ратункові лодки!“

Душа Джемса завмерла з перестраху. Як шалений кинув ся він, щоби збудити жінку і біг, потручаючи спітканих по дорозі пасажирів та моряків. В тім долетіли до него ще страшнійші слова другої команди:

„Будити людий і роздавати ратункові паси!“

В тій саме хвилї здибав знакомого офіцира.

— Що стало ся? — заклик, стискаючи єму нервово руку.

— Наїхалисьмо на ледяну гору. — Цїлий перед корабля розбитий. Бог знає, що стане ся з нами!

Джемс не чекав дальших інформаций. Блискавкою збіг зі сходів і зайшов до кабіни. Мавда вже не спала, бо власне в тій хвили збудив єї страшний галас. Вона сиділа на ліжку, протираючи кулачками очи і шукаючи за „своїм хлопцем“.

Не тратячи притомности, розповів їй Джемс в кількох словах про небезпеченьство і напирав, щоби убирала ся як найскорше. Сам вибіг на коритар і зірвавши зі стіни два ратункові паси наложив один на жінку а другий на себе. В коротцї потім вийшов він з Мавдою на поклад, де загреміла якраз команда:

„Дїти і жінки до лодок!“

Посеред зібраної на покладї товпи повстало трудне до описаня замішанє. Панї — одні в бальових сукнях, другі в білій заледви білизні, панове в вечеркових строях або лише в найконечнїйшім

окритю, всї, перестрашені до найвисшої степени, стояли безрадні, не знаючи, що робити з собою.

Нараз під командою офіцира вскочило в товпу кільканайцять моряків і майже пориваючи жінки та діти, вели їх до лодок. Брязкіт ланцухів при вінді звістив, що одну лодку спущено вже на море. В короткі стало ся те саме з другою і третою.

В тім заясніло на поклади сильне електричне сьвітло: то на розказ капітана запалено всї лямпи, щоби улекшити ратункову акцию.

Посеред зібраних дали ся чути оклики перестрашеня, розпуки і болю.

Тимчасом Мавда оперта на рамени Джемса і притулена до него нервово дрожачи на цїлім тїлї, дивила ся перед себе широко отвореними очима, не розуміючи що дїє ся. Якогось там страху не відчувала — бож Джемс є при ній — співболїла лише з иншими.

Нараз прискочив до неї Пітман.

— На Бога, пані, чому не ідете до лодки. — Прошу за мною.

— Ходи Джемсе — відізвала ся, потягаючи за собою мужа.

— Муж поїде иншою лодкою. Прошу за мною, бо в противнім разї буде за пізно!

— Нї! Поїду пізнїйше разом з Джемсом — відповіла Мавда, цофаючи ся в зад перед натираючим офіцером.

— Пізнїйше буде трудно. Ратункових лодок є за мало: зможемо уратувати лише жінки і дїти, а мущин хиба лише стільки, о скільки буде ще місце!

— Коли так, то згину разом з Джемсом — сказала поважно тоном, який зраджував рішучу постанову.

Марвін, котрий слухав ту розмову немов загіпнотизований, почав тепер просити — але всї просьби і заклинаня остали без успіху. Мавда не зміняла нїколи раз повзятої постанови.

Хвилї здавали ся вічностію. По якімсь часї спущено ще кілька лодок переповнених пасажирами. Джемс усунувши ся з жінкою на бік не переставав благати єї, щоби вона ратувала ся, але Мавда — дивлячи ся сердечно в очи улюбленого мужа — сказала вкінци:

— Памятаєш Джемсе, як перед кількома днями присягла я, що не опущу тебе до смерти. Дозволь менї додержати присягу!

Джемс, зворушений до глубини, притиснув жінку до себе і він, котрий нїколи не плакав, залив ся ревними сльозами.

. . . .

Дві — віковічно довгі — години пізнїйше корабель вже потапав, а що о ледяну гору розбив ся перед, то та часть корабля найперша почала поринати на дно моря так, що за якийсь час положене корабля стало ся прямовісним. Филї, переливаючи ся через пірнутий перед корабля, поривали що хвилї десятки жертв. Між иншими пірвали вони телеґрафічного героя-урядника Філїпса і не менше героїчного капітана Сміта і Ґуґґенгайма, котрий наумисно убрав ся в балевий стрій, щоби — як казав — згинути як пристало джентельменови. Проча, оставша ще при житю, залога зібрана на помостї при четвертім коминї сповнивши свій обовязок зглядом ближнїх, упала на колїна і разом з музикою заспівала гимн:

„Боже спішимо до Твоїх стіп. Близше до тебе!“

...Ще не прогомонів відгомін піснї, коли над могучим Тітаніком злучили ся зимні филї погребавши в своїх глибинах півтора тисячі людських істот.

Вражінє катастрофи в сьвітї.

Страшна катастрофа „Тітаніка“ викликала в цілім сьвіті один могучий голос співчутя для нещасних людий, та дуже пригноблююче вражінє. Всї сьвітові часописи розписували ся про неї широко, давали докладні відомости про розміри і подробиці нещастя та писали про потребу пороблення старань, аби в будучности зробити неможливими такі нещастя для людськости. І в нашій руській пресї загибіль „Тітаніка“ знайшла свій відгомін. Поминаючи вище, що наші часописи [illegible] описи тої катастрофи, хочемо звернути увагу на одну річ. Ото небавом по катастрофі помістив в „Ділі“ один з найбільше талановитих наших молодих письменників п. Остап Грицай фейлєтон на тему катастрофи „Тітаніка“.

В тій думці, що не всї читачі сеї книжки мали нагоду читати фейлєтон Грицая подамо його тутки нашим читачам [illegible] за його великої артистичної вартости:

Ми, модерні, привикли до катастроф. Експльозії сил — сил в найдальшім і найрізнороднішім значіню того слова — раз враз стрясають нашими, не так перенаженими, як радше витонченими нервами. [illegible] тота велика епоха, що ми в ній живемо, се епоха нечуваної активности людського духа. В ній безпримірній гри активности лежить й [illegible] краса. Краса модернізму — се краса невтомимої праці. Може колись якийсь будучий Гомер оспіває [illegible] Іліяду модерної праці. Буде оспівувати модер

них Ахілів — праці героїв, безсонного змаганя до **найвизших вершків культури.** Хотїло-б ся сказати: друга наполеоньска періода. Лиш що в нас місто одного Наполеона є сотки спільно працюючих, більше працею як диктаторським „sic volo“ здобуваючих сьвіт Наполеонів, а їх кличем не є війна проти людий, лиш навпаки — борба в інтересї людий, що звертаєть ся проти їх смертельних ворогів в суспільности і природі. Наполеон боров ся з людьми, а ми боремо ся з абстрактами. Боремо ся з конвенансами, з вінною, з воздухом, з недугами, з деспотизмами, з условинами соціяльної нужди, з віддаленєм і з глибинями. І ось герої модерного поступу творять незамітно другу Наполеоньску епопею, епопею богато величавійшу — а на всякий случай — о много тривкійшу як епопея сина пані Летиції. То правда, що се хиба лиш 30 лїтна війна так могутно ворохнула плесом Европи, як марш Наполеонових легіонів. Але пропгом — скажім 20 лїт — настала така тиша, а безголосний Наполеон вмер меланхолійним емеритом. Вмер в англійських оковах — бо вже конець тої Наполеоньскої легенди показав, що панами місця мають бути Англичани. Триюмф модерної Англії зачинаєть від сьв. Елени. Триюмф модерної енергії, праці і студеного рахунку. Наполеон шалів, а Англичани числили. І вони мали рацию. Його нечувана борба зі сьвітом лишила правдиві слїди лише в історії і в штуках красних, тих праміллях всякого героїзму. „Non omnis moriar“ відносить ся лише до Наполеона, а не до того, що він сотворив. Ні в Еспанії, ні в Бельгії, ні в Голяндиї, ні в Швециї, ані навіть у Франциї нема Наполеонідів. Шукаємо Наполеонового твору по музеях, на образах, в фоліялах історії і мему-

арів. Се і його найбільша трагедия, що діло Наполеонове властиве ціле вмерло. Як умирає для реального житя в правилї все те, що стоїть лише індивідуальностию свого творця, а не широким, социяльним imprimatur. Безперечно. Епопея поступу XX. в о много тривкійша як легенда цїсарських леґіонів з їх незабутнїм: „Vive l'impereur!“ під необсяжними пірамідами Орієнту. В нас саме стільки чудових моментів — моментів здобуваня — що і в історії найбільшого героя найбільшої революциї. Ось коли в нас сталеві блески зелїзниці з'ясніють на верхах гір, пробивають божевільно сьмілою серпентиною спадисті скали, несуть ся побідоносною блискавицею снїжними просторами далекого Сибіру. Або коли перед нашими Нанзенами і Амундзенами отвирають ся недоторкнені від мілїонів лїт людскою ногою сьвіти бігунів, як зачаровані країни Сезаму. Або коли Блеріо здійснює божественну мрію Ікара, а Чавець великанським кругом зносить ся над маєстатичні Альпи. Від деспотичного, еґоїстичного наїмпериялїзму Наполеона ми — люди праці а не узурпатори — доходимо до наїмпериялїзму людства, з більшим успіхом як французькі революціонери, проголошуємо права чоловіка, добиваючи їх в борбі з тими ворожими абстрактами. Головно в борбі з природою, тим найдужшим і найбільш живучим абстрактом сьвіта. Наші великі винахідники, наші учені і лїкарі видирають Гарпаґонови — природі що раз більше тих областий, де вона досі царила недосяжною, отже тайною, отже смертю, і ставлять всюди престоли своїх свояків. Леґіони модерного ренесансу кличуть: Vive la vie. Коли-б Байрон нині заспівав свою пісню про Гарольда — ми б висьміяли його як скінченого непотріба. Всьо в нас

кипить житєм, силою, енерґією, захватом, запалом, безкрайною жадобою житя, краси, потуги, безмертности. Вимріяна краса жіночих одягів, гук льондонських фабрик, казочні міліони Ню-Йорку безліч телєфонїчних струй, пронизуючих міліярдами слів, нервозних, горячкових слів великого житя обох півкуль — те все зн чена новочасного поступу, що стремить до найгорднїйших условин істнованя. А до тих признак нового часу належить ще одно: катастрофа.

Миб инакше не були Наполеонідами. Наша борба о житє не ідилля. Ми мусимо мати свою Березину. Тої катастрофи бажає саме поступ. Поступ — понятє наувизших сил людства — так близький катастрофі, що прямо не можна подумати одного без другого. Навіть в казці без неї не обійде ся. Головно технїка — тота галузь поступу, що має до діла зі силами природи, головно технїка звикла йти до цїли по трупах. Пригадуємо собі жертви аеропланів, зелїзниць, фабричних машин. І бачимо, як наше велике змаганє до найвисшої культури параліжує иноді природа одним подувом, одним рухом своїх невидимих грудий. Відповідає на наші атаки катастрофою. Ставить нам перед очи листу погибших — а її глухий леґіт шепче: Memento, Homo es. Але дарма. Ми імено знаємо все своє. Катастрофа? Добре. З героїзмом Термопільців наражуємо ся і добре нам з тим. Ми здетерміновані як фаталісти. Воно ж мусить приходити до катастрофи. До сруцзиї, до експльозиї сил. Мусить, кажемо. Коли наш вік має бути епохою найбільшої напруги всїх сил в чоловіци і найбільшої реакциї всїх сил в природі — між стремимо до їх можливо повного компромісу — то експльозия, катастрофа, як види-

мий знак, як відгук тої завзятої борби між чоловіком а природою — не омине нас ніколи. Як каже Шіллер: „Friedlich nebeneinander wohnen die Gedanke, doch hart im Raume stossen sich die Sachen“. Так ми привикли до катастроф. Майже дивуємо ся, коли часопись довший час не звіщає про щось страшного, надзвичайного, убійчого. Нас разить гинча і погода. Ми — модерні, привикли до катастроф, як Наполеон до виду окровавлених побоєвищ.

А однак послїдна катастрофа модерного сьвіта — тота нечайна, непонятна, мов скритоубійча заглада найбільшого корабля теперішности „Titanic“ — навіть для нас, для синів найбільш здетермінованого часу, має щось несказаного трагічного, болюче великого, щось мов Манетекель природи, знимаюче ся великанськ..., окровавленими буквами на гордім овидї модерного житя. Є якась капрізна паралеля між тою трагедиєю новочасного поступу, а трагедиєю Наполеона з р. 1812. Habent sua fata numeri 1812 — 1912. Імператор ладить з вершин своїї потуги в похід, а „Titanic“ випливає з порту як найбільший триюмф навтичної технїки. Найчисленнїйша армія епохи там, а найбільший корабель сучасности ту. В обох случаях ґіганти. Titanic. Щось невиданого, безпримірного, нечуваного могучого свойою силою. Титани. Титан стратеґії і Титан технїки. І оба хочуть осягнути рекорд. Один бажає осягнути рекорд в імпериялїзмі, а другий в скорости плавби. Titanic хоче здобути природу — море в такім степені, в якім його досі нїхто не здобув, хоче нечуваного досї компромісу між жахом зеленої глибинї, між утаєним динамітом филь а безпекою, вигодок чоловіка. Noli me tangere — поклав Titanic девізом своїї ґрандіозної плавби. Titanic не

хотів бути непевним, хитким кораблем, не хотів бути нужденною лушиною проти жостоких филь, лиш їх імператором. Хотів поконати зовсім страх зелених як очи змия филь, хотів затріюмфувати цілою красою модерного житя на филях. Так як аероплян хоче усунути зовсім жах гордих кругів воздуха над нами. Так як зелізниця усуває страховища безконечної віддалї. Так гордий, маєстатичний Тітанїк хотів поконати утасні страховища демонїчного моря. Все що модерний поступ міг дати йому, [illegible] йому, свому найгордїйшому, навтичному витворови — дав йому. То не був корабель, лиш палата. Довгий на 270 метрів, високий на 2[illegible], зі своєю поємностию 46.[illegible]2 бочок, був властиво американським „драпачем неба“ на морі. Його нутро пригадувало найпишнійші модерні готелї. Всьо тут було. Казочний комфорт, казочна вигода, казочна велич і казочні скарби. Теннїсова площа, променади, штучно аранжовані огороди, попри золотистий блеск найпишніших сальонів. На покладї їздили дами верхом на верблюдах. Майно, що його „Тітанїк“ віз зі собою, пригадує нам тепер, коли ґіґантичний корабель вкрили тріюмфуючі филї моря, казочний скарб Нібелюнґів. Самих дорогоцінностий мав він на покладї вартости 120 міліонів. Між ними блакитний діямант Норе гон найвартнїйший діямант сьвіта, що кождому в[illegible]никови приносив горе. А люди, що були на покладї, се були міліярдери. Один Астор був паном 760 міліонів. А Ґуґенгайм мав оїх 450, а Віденер 250, а тих, що мали лиш [illegible] міліонів, не [illegible]. Мали ті люди [illegible] 50.000 [illegible] кави і чаю, 75.000 фунтів сьвіжого мяса, 35.000 [illegible], 2[illegible] фунтів [illegible], 12.000 [illegible] мінеральної води, 16.000 [illegible]. [illegible] тисячі. Лиш так. [illegible]

І те все вгорнула вічна ніч зрадливої морської глибини. Брали леди як армію Наполеона. Знищила непримирима природа. Ми ще раз вчули: Vanitas vanitatum.

Сего велитня знищила природа в протягу 4 годин. О 11 год. в ночи зачала ся катастрофа, а о 2-гій по півночи вже розтісканий на кусні „Titanik“ лежав у стіп маєстатичної студеної, ледової гори, що надплила тихо, повільно, скрито як смерть. Як колись горда Армада. І всеможна природа пригадала нам модерним ще раз, що мимо наших мілїярдів ми ще не винайшли способу на одно: на смерть. На той страшенний, непонятний для живого феномен загину гордої душі, котрого таину знає лиш вона: природа. І в тиші новофундляндської ночи вона видерла 1500 а відай 2000 живучих тїл сьвітови і кинула їх на жир — морю. Тому морю, що його хотів гордий „Тітанік“ зовсім здобути для чоловіка. А сам „Тітанік“ як здавлене яйце протягом кількох годин зник з поверхні сьвіта. І зникли мілїони мілїонів долярів — і гордий капітан, що хотів здобути рекорд і Астор і Стід апостол мира. А студена, маєстатична ледова гора поплила собі дальше — тихо, повільно, як смерть. Може який візіонер чув би був там глумливий, адський сьміх тріюмфуючої природи: бо се ґрандіозна іронія — тота ненадійна смерть на лоні нечуваного комфорту на „Тітаніку“.

Такий триюмф техніки, така запорука безпеки, стільки мілїонів! такі особи, майже екстракт модерної культури — і те все вже в чорнім гробі моря?

Протягом кількох годин? І ми проти того абсолютно безпомічні, мусимо се вчути і згодити ся з тим

як з чимсь природним, проти чого нема ніякої ради, нема ради в нас, — Наполеонів поступу?

Ось що таке болюче в тій катастрофі. То почуте нашої безсильности проти природи. Модерний поступ, модерний побідоносний Ренесанс потерпів страшне пораженє, пережив своє 1812. А нас болить се, бо любимо бачити себе на вершинах здобутків, ми любимо класти ногу на карку покопаної природи. Любимо велике побідоносне житє, а ненавидимо смерти. А ту впало 2000 людий. І то протягом 4 годин. То так мало часу треба на знищенє стільки житя?

Нас огортає жах.

Бо хто заручить нам, що так напрасно протягом кількох годин як саме „Тітанік“ — не згине одного дня цілий сьвіт? Так ненадійно, скрито, повільно тихо, як зблизила ся ледова гора до маєстатичного корабля — зблизити ся може нині, завтра, може в ночи, коли ми будемо спати, як тих 200 моряків на „Титан-і“, те загадочне, страшне Щось. Щось ґіґантного, мовчазного, смертоносного і наш гордий сьвіт під один страшний крик зникне з поверхнию землї як „Тітанік“. Може протягом 4 годин. А може ще скорше.

А студене, мовчазне, ледове щось пролине мимо — і по нечуваній культурі модернїзму лишить ся лише смерть, гробова тиша і вічне забутє.

І горді душі модерних героїв огортає незамітно резиґнация аскета...

Про морські катастрофи в послїдних часах.

На закінчене сеї книжки подамо тут спис морських катастроф з послїдних часів так як по собі наступали і як їх история записала, починаючи з року 1866,

1866. 11. січня — розбив ся корабель „Лондон" в дорозї до Мельбурну. Згинуло 220 людий.

1866. 3. жовтня розбив ся корабель „Евенїнґ-Стар" в дорозї з Ню-Йорку до Ню-Орлеану. Згинуло 250 людий.

1867. 29. жовтня — кораблї „Роне" і „Віє" як також 50 инших кораблїв розбила страшна буря, при чім стратило житє 1000 людий.

1873. 22. січня — утонув анґлїйський корабель „Нортфлєт" — згинуло 300 людий.

1873. 23. падолиста — розбив ся корабель „Атлянтік" коло Нової Скотиї в кусні, при чім 547 людий понесло смерть.

1875. 3. падолоста — на побережу островів Сцілліі розбив ся підчас мраки гамбурський корабель „Шіллєр"; 200 людий згинуло.

1875. 4. падолиста — утонув американський корабель „Пацїфік" — 236 людий стратило житє.

1878 24. марта — розбив ся анґлийський корабель „Курилїце" — остало 300 трупів.

1878. 3. вересня утонув анґлїйский панцирник „Прінцес Алїц"; 700 людий понесло смерть.

1878. 18. грудня — утонув французький корабель „Византін“ по зудареню в Дарданелях з кораблем Рінальдо; 210 людий згинуло.

1880. 31. січня опустив анґлійський корабель „Атлянта“ разом з 290 людьми пристань Вермуда і до нинї нїхто про него не чув.

1889. 16. марта американські воєнні кораблї „Трентон“, „Вандалїя“, „Ніпфік“ і нїмецькі кораблї „Адлер“, „Ебер“ коло островів Самоа улягли знищеню, при чім згинуло 127 людий.

1891. 17. марта по зудареню корабля „Утопія“ з анґлійським кораблем „Ансон“ коло Ґібральтару перший з них утонув, а 574 людий пішло на дно моря.

1893. 22. червня — на побережу Сирії утонув анґлійський воєнний корабель „Вікторія“ по зудареню з кораблем „Кампердовн“; 357 людий згинуло.

1894. 25 червня — розбив ся на атлянтийськім океанї корабель „Норґе“ — а 600 людий утратило житє.

1895. 30. січня — нїмецький корабель „Ельбе“ по зудареню з анґлійським „Кратія“ утонув. 335 людий пішло разом з ним.

1895. 11. марта — розбив ся іспанський корабель „Рейна Реґента“ на атлянтийськім океанї при вїздї на середземне море — 400 людий згинуло.

1898. 2. липня — зіткнув ся корабель „Бурґон“ з анґлійським панцирником „Кромяртшір“ і пішов на дно моря, а 571 людий разом з ним.

1904. 15. червня — на спацеровім кораблї що віз 1400 людий вибух пожар, корабель згорів, а з ним разом 1000 людий.

1905. 12. вересня знищила експльозия японський корабель „Міказа“; 599 людий згинуло.

1908. 23. марта — згинув другий японський корабель „Мутсу Мару“ коло Гакодате, а 300 людий понесло смерть,

1909. 30. цьвітня — утонув корабель „Матсу Шіма“ — з ним разом 260 людий.

1909. 24. січня — утонув француский корабель „Републік“ 170 миль від Ню-Йорку — стратило жите 6 людий.

1909. 1. жовтня — корабель „Варатаг“ опустив враз з 300 людьми пристань „Наталь“ і більше його ніхто не бачив.

1911. 25. вересня — утонув француский воєнний корабель „Ліберт“ по експльозиї в пристани Тульон — 233 людий утратило жите.

КОНЕЦЬ.

МОЖНА НАБУТИ

в книгарни
Ruthenian
BOOK-STORE
850 Main Str.
Winnipeg
CANADA.

ПО ЦІНІ
:: 60 цент. ::

Найбільший, найновійший і одиноко правдивий ілюстр.

СОННИК

уложений після доси незнаних жерел **Єврейских, Єгипетских, Індийских, Халдейских Перских і Вавилоньских.**

Містячий 10.000 снів.

З означенєм володіючих планет, як також чисел на льотерию класти ся маючих, з поученями, як грати в льотерию, і о волоскій тайні гри в карти.

З ДОДАТКОМ ШТУКИ ВОРОЖЕНЯ З РУК.

Жадайте оказового числа!

Приймаєть ся передплату на тижневу :-: :-: ілюстровану часопись :-: :-:

„Канадийські Вісти"

Ціллю нашої часописи є давати українському народови правдиву просьвіту, підносити його з занепаду морального і культурного, ширити національну сьвідомість і поставити його на рівні з другими культурними народами. В „Канадийських Вістях" поміщуємо крім поучаючих стать вісти із життя Українців в Галичині, на Буковині, в російській Україні, в Сполучених Державах, в Бразилії та в Канаді; дальше подаємо короткі огляди найважнійших подій з цілого сьвіта, поміщуємо ріжні поради і інформуємо про видане нових книжок. Для розвеселеня Вп. Читачів отвираємо в нашій часописи „Веселий куток". В „Додатку" друкуємо гарну і займаючу повість. — Нашу часопись прикрашуємо ілюстраціями з сьвітових подій. Крім того на всякі запити наших передплатників подаємо безкористно поради.

Полїтика входить в програму нашого Видавництва о стільки, о скільки вона торкаєть ся нашого національного житя.

Полємік (сварок і лайок) не поміщуємо. Дописи радо поміщуємо, але тільки ті, що обговорюють загальну справу, яка торкаєть ся нашого національного або громадянського житя.

„Канадийскі Вісти" суть органом „Руської Книгарні". Виходять раз в тиждень в четвер.

Річна передплата виносить 1 доляр на рік.

Кождому передплатникови даємо премію.

Передплату треба висилати на адресу:

„KANADYJSKI VISTY"

P. O. Box 3628 B. Winnipeg, Ma